

Motion till riksdagen

1988/89:U202

av Bengt Westerberg m.fl. (fp)

Effektivare bistånd

1 Inledning

Vi har alla ett gemensamt ansvar för vår jord och för människans framtid. Liberaler tror på frihet i gemenskap mellan människor, en gemenskap som trotsar alla kulturella barriärer, alla geografiska avstånd, all egoism. Solidariteten måste vara gränslös. Vi i de rika länderna måste radikalt öka våra insatser för att solidariskt stödja människorna i u-länderna i deras ansträngningar mot fattigdom och nöd, för frihet och självständighet.

Varje minut dör 18 barn under fem år av svält. De människor som dog av svält under 1984 och 1985 är fler än de som miste livet under 1900-talets båda världskrig. Liknande, väl så skakande, siffror skulle kunna redovisas över konsekvenserna av sjukdomar och undernäring bland dem som överlever.

Den tredje världen har många ansikten. U-länderna är en alltmer heterogen grupp, där skillnaderna är långt mer framträdande än likheterna.

Men vid sidan av de siffror som speglar katastroferna finns det också andra, ljusare tecken: Medellivslängden i tredje världen har ökat med närmare 50 % sedan 1950, barnadödligheten har halverats. läs- och skrivkunnigheten mer än fördubblats.

Världen omkring oss uppvisar en nöd av proportioner som vi aldrig kan föreställa oss, bara ana när bilderna från svältlägren tränger in i våra vardagsrum. Men den visar också att vi aldrig får resignera, att lidandet kan bekämpas, att bistånd lönar sig.

1.1 Bistånd under omprövning

Klyftan mellan rika och fattiga länder ökar. Den ekonomiska utvecklingen i många u-länder är mycket svag. Ofta håller den inte ens jämna steg med befolkningsutvecklingen. Orsakerna finns att hämta såväl i 1970-talets oljeprishöjningar, sjunkande råvarupriser, alltmer omfattande protektionism i i-länder och u-ländernas dramatiskt stegrade skuldbörda, som i felaktiga prioriteringar, flaskhalsar och kapacitetsbrister, misslyckade utvecklingsprojekt och val av utvecklingshämmande politik i u-länderna själva.

Det finns ingen anledning att förneka att åtskilligt bistånd visat sig mindre lyckat i det sammanhang det satts in. Biståndsprojekt har inte sällan misslyckats eller givit dålig effekt till följd av dålig anpassning till miljön. Bistånd är så komplicerat att vissa misslyckanden inte kan undvikas. I en del fall har biståndsprojekt och biståndsstrategier t.o.m. ökat u-ländernas

problem. Detta är dock inget argument för minskat bistånd utan snarast en uppfordran till ökade ansträngningar för ett bättre, effektivare och större bistånd.

Vårt bistånd till u-länder kan aldrig och skall aldrig bli mer än hjälp till självhjälp. Det skall vara ett bidrag till u-ländernas egna strävanden att skapa och frigöra de resurser som människorna i dessa länder själva besitter. Endast genom en sådan inriktning kan klyftan mellan rika och fattiga på sikt överbryggas. Allt fler u-länder drar idag slutsatsen att det endast är deras eget arbete och val av utvecklingsfrämjande strategi som leder framåt. Vårt bistånd skall vara ett stöd i dessa ansträngningar.

1.2 U-länder och i-länder

Det tidiga 80-talet präglades av en utdragen stagnation i världsekonomin. Orsak var de omfattande oljeprishöjningarna i mitten av 1970-talet och särskilt 1979. Dessa drabbade de oljeimporterande u-länderna särskilt hårt. Till detta kommer att i-länderna bedrivit en ekonomisk politik med starka handelsbegränsande åtgärder som slagit hårt mot både råvarupriser och övrig u-landsexport. För u-länderna har det inneburit vikande exportmarknader, låg tillväxt i produktionen, försämrade bytesförhållanden, allt större betalningsunderskott, en svår knapphet på valutor och växande skuldproblem.

De senaste åren har inneburit en fortsatt kraftig påfrestning på de icke oljeexporterande u-länderna, särskilt Afrika söder om Sahara, där tillväxten per capita var negativ i många länder. Terms of trade har kraftigt försämrats genom att råvarupriserna sjunkit till rekordlåga nivåer i mitten av 80-talet. De ökande friktionerna i världshandeln drabbar också u-länderna hårt. Skillnaderna är dock stora, och flera asiatiska låginkomstländer har haft kraftig tillväxt. Skuld tjänstproblemen för många u-länder, inte minst de fattigaste, fortsätter att vara enorma.

De lägre räntorna och lägre oljepriserna har visserligen gynnat många u-länder. Dessa fördelar har dock ätits upp och mer än det av lägre tillväxt i världshandeln, fallande eller stagnerande exportpriser, ökade handelshinder och minskat nettokapitalflöde. Särskilt hårt har låginkomstländerna i Afrika söder om Sahara drabbats.

Handeln med u-länderna och framför allt de villkor under vilka den bedrivs har en vida större betydelse för dessa än u-landsbiståndet. Det gäller i särskilt hög grad de 50 u-länder som inte hör till gruppen de fattigaste. Såväl deras export av jordbruksvaror som deras spirande export av industrivaror utsätts för omfattande handelshinder från de industrialiserade staternas sida. En liberalisering av världshandeln skulle få en utomordentligt stor betydelse särskilt för dessa länders fortsatta utvecklingsansträngningar.

De oljeexporterande ländernas snabbt växande överskott placerades i stor utsträckning i den industrialiserade världens banker. Dessa blev på så sätt likvida samtidigt som den ekonomiska nedgången gjorde det svårare för bankerna att finna lämpliga placeringsobjekt. Bankernas höga likviditet och flertalet u-länders stora lånebehov medförde att u-ländernas skulder i slutet av 1970-talet och i början av 1980-talet kom att öka mycket snabbt. U-ländernas samlade utlandsskuld beräknas nu överstiga 1200 miljarder

dollar. Höga realräntor, den länge mycket höga dollarkursen och stagnerande exportintäkter har lett till ett smärtsamt uppvaknande för alla u-länder som utnyttjade 1970-talets goda lånekonjunktur till att skuldsätta sig i stor omfattning.

Sedan 1981 har en dramatisk nedgång skett i kreditgivning till de fattiga länderna. Allt fler u-länder har hamnat i akuta betalningskriser och därmed förlorat sin kreditvärdighet. En lång rad u-länder har tvingats till omförhandling av sina skulder. De mest omfattande skuldkonsolideringarna har gällt stater som Brasilien och Mexico. För de många små och fattigaste u-länderna, särskilt de i Afrika, rör det sig om mindre skuldbelopp, men deras betalningssituation är än mer desperat. De är dessutom i stort behov av nya krediter och resurstillflöden.

De rika ländernas ekonomiska åtstramningspolitik har fått till följd att biståndet till de fattiga länderna har stagnerat. Trots löftena i FN ligger OECD-staternas bistånd sedan 1970 kvar på en nivå av endast hälften av de 0,7 % av BNP som utlovats. Norge och Holland ligger omkring 1% i utbetalningar. För 1987 anges Sverige till 0,88% och ligger därmed jämsides med Danmark – trots att Danmark måste anses ha väsentligt större ekonomiska problem än Sverige.

1.3 Biståndets förutsättningar

För många av de fattigaste u-länderna, särskilt i Afrika söder om Sahara, har utvecklingen under senare år rent av varit negativ. Befolkningsökningen överträffar livsmedelsproduktionen. I en rad stater har den totala livsmedelsproduktionen sjunkit. I många u-länder har förts en jordbrukspolitik som missgynnat ökad produktion. Stadsbefolkningens livsmedelskonsumtion har subventionerats genom låga priser, vilket hämmat livsmedelsproduktionen. Den inhemska valutan har övervärderats. Investeringsvolymen har sjunkit inom jordbrukssektorn. Till detta kommer en ekologiskt oförsvarbar överexploatering av de sårbara jordbruksjordarna.

De senaste årens svältkatastrofer har visat att många u-länder inte ens under normala skördeår längre klarar av att föda sin växande befolkning. Mot denna bakgrund är befolkningsexplosionen i de fattigaste länderna oroväckande. Med en befolkningsökning på mellan 3 och 4 % kommer många av de fattigaste länderna att fördubbla sin befolkning på ca 25 år.

Befolkningsutvecklingen har lett till en allt kraftigare ekologisk utarmning av u-ländernas landsbygd. Alltmer odlingsbar mark tas i anspråk för jordbruk. Marken exploateras allt hårdare, vilket medför sjunkande avkastning. Skogar och vegetation skövlas för att ge plats åt den ökande befolkningen. Till detta kommer att ved ofta utgör den enda energi- och bränslekällan för u-landsmänniskor. Följden blir ökenutbredning och därmed en minskning av den jord som är beboelig för den växande befolkningen. Jordförstöringen medför i sin tur att översvämningar och andra naturkatastrofer ökar i omfattning. Rader av växt- och djurarter står inför sin omedelbara utrotning på många håll i tredje världen. Skövlingen av regnskogarna fortsätter.

Den ökande befolkningen och de försämrade jordbruksvillkoren på landsbygden medför en stor inflyttning till städerna. främst av män.

U-ländernas storstäder genomgår en explosiv tillväxt. Dessa städer saknar nästan helt förutsättningar att förse den växande befolkningen med sysselsättningstillfällen. Den sociala misären växer lavinartat. På detta följer växande kriminalitet och på sikt säkert politisk och social oro som kan omintetgöra varje ansträngning till utveckling.

Endast ett par av världens fattigaste stater, t.ex. Indien, har flerpartiparlamentarism. De allra flesta är militärdiktaturer eller enpartistater. Övergrepp mot mänskliga rättigheter och förföljelser av minoriteter tillhör vardagen i flertalet av dessa stater. Den överväldigande delen av världens ca 12 miljoner flyktingar kommer från u-länder. Det är inte svårt att föreställa sig hur denna utveckling kommer att kunna skärpas av den pågående befolkningsexplosionen.

Allt fler, även i u-länderna, gör nu den bedömningen att en satsning på livsmedelsproduktion och landsbygdsutveckling är nödvändig för att särskilt de fattigaste u-länderna skall kunna föda sin befolkning och skapa drägliga levnadsvillkor. Det är i hög grad kvinnorna som i dag bär upp den dagliga tillvaron på landsbygden. Det är också kvinnorna som i första hand får bära konsekvenserna av den snabba befolkningsökningen.

Särskilt allvarligt är läget för många av de u-länder som valt att föra en starkt planerad och på importsubstitution inriktad ekonomi. Ofta har man i all välmening, främst av sociala skäl, sökt motverka marknadsekonomiska faktorer. Effekten har emellertid blivit att marknadsekonomin har slutat producera. Tillväxten har stagnerat. Försörjningen av den moderna sektorn med importerade insatsvaror, olja och reservdelar är hotad. Livsmedelsproduktionen har stagnerat, i många fall rent av sjunkit, till följd av en prispolitik som hämmar jordbrukarnas produktion, stelbenta och ineffektiva distributionssystem och kraftigt övervärderade växelkurser samt en omfattande jordförstörelse. Resurskrävande och centraldirigerade planeringsapparater har vuxit upp som ofta snarare motverkar än främjar ekonomisk utveckling. Dessa förhållanden präglar i särskilt hög grad många av Afrikas stater.

I flertalet av dessa länder pågår nu en nödvändig kursomläggning. Det finns all anledning för Sverige att på olika sätt, bl.a. med biståndsinsatser som kan lindra verkningarna, stödja sådana strukturanpassningsprogram. Bristen på valuta som följer i skuldkrisens spår får omedelbara återverkningar för fattiga grupper, bl.a. genom svårigheterna att hålla skolor och sjukhus i gång. Utan skuldlettningar, en sundare ekonomisk politik och en ökad ekonomisk tillväxt kommer många u-länder inte ha några som helst möjligheter att lösa sina problem. Det är tvärtom en förutsättning för att andra insatser skall ha reella förutsättningar att lyckas.

Vi kan mot denna bakgrund instämma i de synpunkter om Afrika inför 1990-talet som redovisas i biståndsbudgeten.

I u-landsdebatten har begreppet "Vita elefanter" myntats. Det står för utvecklingsprojekt som varit för stora eller felaktigt utformade för att kunna fungera i den miljö de gjorts. Ofta har det visat sig att u-landet i fråga saknar kvalificerad personal eller rent av nödvändiga reservdelar o.d. för att kunna använda sig av projektet.

Även många mindre utvecklingsinsatser på landsbygden har drabbats av personal- och underhållsbrist. Många skolor står tomma då u-länder inte har

råd att betala lärarlöner. Sjuk- och hälsovårdsinrättningar saknar tillförsel av medicin och annan utrustning. Även många brunnsobjekt har slagit fel då stigande oljepriser gjort det för dyrt att införskaffa den diesel som erfordras för driften. I högre grad söker man nu hitta tekniska lösningar på utvecklingsprojekt som skall göra det möjligt för lokal drift med lokala resurser och förutsättningar.

Av de utvecklingsprojekt som varit mest framgångsrika visar sig många bygga på den lokala befolkningens direkta medverkan i såväl genomförande som fortsatt drift av projekten. Enskilda organisationer som på ett helt annat sätt kan arbeta ute på fältet direkt bland människorna har här visat sig framgångsrika. Statliga biståndsinstitutioner är i högre utsträckning tvungna att arbeta via officiella kanaler i u-landet i fråga. Därmed försvåras ofta möjligheten att verkligen nå ut och biståndsmedlen används då mindre effektivt.

2 Biståndets mål och medel

Vi lever alla i en enda värld. Även om det kan verka vara ljusårs avstånd mellan den välmående svensken i hans ombonade tillvaro och den utmärglade tiggaren i Calcutta hör vi alla ihop och är beroende av varandra.

Miljöförstöringen runt om i världen påverkar de grundläggande livsbetingelserna för alla människor, oavsett var de lever. Världens flyktingströmmar känner inga gränser, även om dessa görs allt svårare att passera. Aids känner inga geografiska, politiska, kulturella eller sociala barriärer.

Hur vi utformar vår egen tillvaro får konsekvenser också för u-länderna. Det gäller i särskilt hög grad för den handelspolitik vi bedriver och medverkar till internationellt. Handeln med u-länderna och framför allt de villkor under vilka den bedrivs har en vida större betydelse för u-länderna än u-landsbiståndet.

Den svenska biståndspolitikerna bör därför inte ses isolerad. Bistånd är bara en del av våra relationer med u-länderna. Sverige måste därför föra en samordnad u-landspolitik, där vi prövar alla våra inrikes- och utrikespolitiska åtgärder även utifrån hur dessa påverkar våra relationer till u-länderna.

U-landsbistånd innebär att vi till u-länder överför resurser helt eller delvis i gåvoform för att stärka och stödja dem i deras utvecklingsansträngningar. Men det totala u-landsbiståndet i världen till de fattigaste länderna utgör endast drygt 2 % av dessa länders totala BNP. Biståndet till de 25 fattigaste länderna i Afrika söder om Sahara utgör bara ungefär 8 % av dessa länders totala BNP. Det är således den väg och de utvecklingsinsatser som dessa länder själva väljer, som är helt avgörande för deras utveckling.

2.1 Målen för vårt bistånd

Solidaritet med de fattiga är grunden för vårt u-landsbistånd. U-länder är olika och har sinsemellan väldigt olika förutsättningar för sin utveckling. Det är i första hand genom sina egna ansträngningar u-länderna kommer att lyckas med sin utveckling. Det är de fattigaste u-länderna som har störst problem att brottas med, som har minst resurser att utveckla, som har minst förutsättningar att ta vara på de möjligheter som en liberaliserad världshan-

del kan ge. Det är de som är i störst behov av vårt bistånd. Därför skall huvudinriktningen för svenskt u-landsbistånd även i fortsättningen vara att hjälpa de mest behövande – de fattigaste människorna i de fattigaste länderna.

En enig riksdag har fastställt att svenskt u-landsbistånd skall bidra till:

- resurstillväxt
- ekonomisk och social utjämning
- ekonomisk och politisk självständighet
- demokratisk samhällsutveckling
- framsynt hushållning med naturresurser och omsorg om miljön.

Målen är alla likvärdiga och skall vara styrande för allt svenskt bistånd.

Underutveckling och miljöförstörelse står i ett oupplösligt förhållande till varandra. Fattigdom, svält och överbefolkning leder till en rovdrift på jord, vatten och växtlighet som utgör grund för omfattande miljökatastrofer runt om i u-länderna. Många i sig vällovliga utvecklingsinsatser och biståndsprojekt har inte tagit hänsyn till de ekologiska och miljömässiga förutsättningarna, vilket alltför ofta fått katastrofala följder.

Miljövård är alltså en förutsättning för utveckling och därför ter det sig naturligt – och nödvändigt – att sätta upp ett miljömål för biståndet. Vi hälsar med tillfredsställelse det beslut som fattades 1988. Miljön som biståndsmål är i viss mån överordnad övriga mål. Det är en grundläggande förutsättning för all utveckling och måste i allmänhet uppfyllas för att övriga mål skall kunna nås.

2.2 Måluppfyllelse

I debatten om vårt bistånd har flera gånger påståtts att endast en liten del av biståndet verkligen når de fattigaste människorna. Det är också en av de viktigaste anledningarna till att kraven på effektivitet i våra biståndsprojekt och biståndskanaler måste skärpas. Landsbygdsutveckling, kvinnoinriktat bistånd och bistånd som kanaliseras genom enskilda ideella organisationer är en inriktning som i högre grad tar sikte på de fattigaste människorna.

Tidsperspektivet får inte göras för kort. Det anses allmänt att det ofta tar 15–20 år innan en biståndssatsning kan utvärderas tillfredsställande i fråga om sin måluppfyllelse. Otåligheten både i u-länder och från biståndsgivarna att se resultat är förståelig men får inte drivas för långt. Det kan dock många gånger vara möjligt att redan under ett biståndsprojekts gång se om det går åt rätt eller fel håll.

Katastrofbistånd går mest omedelbart och direkt till de fattigaste. Men även bistånd som i ett första skede kan tyckas gynna bara de "näst fattigaste" eller kanske rent av medelklassen i u-länderna kan på lite längre sikt komma att gynna även de fattigare med sina effekter. I en del fall kan det rent av vara en förutsättning för att på sikt åstadkomma den resurstillväxt som kan lyfta även de fattigaste människornas levnadsvillkor.

U-landsbistånd har emellertid i många avseenden medverkat till att förbättra människors förhållanden. Under de senaste 30 åren har läskunnigheten ökat dramatiskt i många länder, framför allt i Afrika. Bakom dessa framgångar ligger en starkt ökad satsning på primärskoleundervisning. I de afrikanska länderna söder om Sahara gick år 1965 endast ca en tredjedel av

barnen i primärskola. År 1983 hade andelen ökat till nära tre fjärdedelar (från 37 % till 76 %). Dessa framgångar skulle inte ha kommit till stånd om inte biståndsgivarna, med Sverige som föregångsland, hade satsat energi, övertalningsförmåga och pengar på att stärka primärundervisningen.

Hälsostandarden har också förbättrats avsevärt, inte minst i Afrika där medellivslängden har ökat från 41 år 1965 till 47 år 1984, och spädbarnsdödligheten har sjunkit från 155 per 1 000 invånare år 1965 till 129 år 1984. Återigen kan man utan tvekan säga att detta i stor utsträckning är ett resultat av biståndsgivarnas påtryckningar och finansiella satsningar.

Bland specifikt svenska insatser kan nämnas några som varit särskilt framgångsrika. Just nu satsas alltmer pengar på mark- och skogsvårdsprogram, både i Afrika och Sydostasien. Ett av dessa program drivs i Kenya sedan ett antal år. Det är riktat mot småjordbrukare, det använder sig av enkel teknologi och det innehåller en stor portion undervisning för att söka påverka människors attityder. Ett sätt att mäta framgången för detta projekt är att det starkt bidragit till att Kenya nu har lanserat ett nationellt markvårdsprogram. Den svenska insatsen har också uppmärksammats internationellt, och flera av de metoder som kommit till användning ingår nu i andra länders markvårdsprogram i Afrika.

Som andra exempel kan nämnas ett antal svenska projekt inom det s.k. förvaltningsbiståndet, dvs. insatser som syftar till att förstärka mottagarländernas förmåga att på ett kompetent sätt sköta den centrala eller lokala förvaltningen. Exempelen är många: uppbyggandet av central statistikproduktion i Tanzania, Zimbabwe och Lesotho; förstärkning av lokalförvaltningen i Zimbabwe; kunskapsöverföring på det finanspolitiska området till Kenya.

2.3 Bistånd och administration

De anspråk vi ställer på effektivare bistånd ställer ökade krav på personella resurser. Det gäller såväl inom ramen för SIDA som om mer bistånd kanaliseras genom frivilliga organisationer. Genom de generella sparmål som uppsatts för statlig verksamhet har SIDA:s administrativa kapacitet inte tillåtit följa med i den ökningstakt som biståndsanslaget har. Resultatet kan i allt högre grad komma att bli antingen att man på verksamhetsanslaget köper konsulttjänster, vilket ofta är en dyrare väg, eller att biståndsmedel kanaliseras vidare utan erforderlig beredning. I båda fallen minskar effektiviteten i biståndet. SIDA:s administrativa kapacitet måste därför förstärkas. Det gäller såväl en förstärkning av biståndskontorens kapacitet som den centrala administrationen.

I budgeten görs vissa förstärkningar. Samtidigt föreslås biståndsformer, bl. a. en ökning av miljöbiståndet, som är mer administrativt krävande än det betalningsbalansstöd SIDA hade tagit upp i sin anslagsframställan. Ökningen av SIDA:s myndighetsanslag är därför otillräcklig redan med tanke på innehållet i regeringens biståndsbudget.

Vi föreslår därför att ytterligare 10 milj. kr. anslås till SIDA:s administration dels för att täcka de behov som uppstår redan till följd av regeringens politik, dels för att säkerställa en effektiv användning av de ytterligare biståndsmedel vi föreslår. Det gäller t. ex. den nya anslagspost för humanitärt bistånd i Asien som vi föreslår.

2.4 Biståndets legitimitet och effektivitet

Långsiktigt u-landsbistånd är något unikt i mellanstatliga förbindelser. Exempel finns såväl på nykoloniala och kommersiella maktövergrip under biståndets täckmantel som på bistånd som givits i en naiv övertro på att mottagarlandet vet allt om hur biståndet bäst skall användas. Att finna en gyllene medelväg, präglad av ömsesidig respekt mellan givare och mottagare för den andra partens politiska och moraliska värderingar, har ofta visat sig vara svårt och några enkla tumregler finns inte.

Redan våra erfarenheter av svenskt u-landsbistånd visar på nödvändigheten av att föra en mycket aktiv dialog om – och ställa krav på – den ekonomiska politiken för att biståndet skall fungera och få de avsedda effekterna. Men villkoren i biståndsgivningen bör inte bara omfatta frågor om effektiviteten på projektnivå. De bör även syfta till att förbättra såväl den politiska som den ekonomiska miljön. Den politiska miljön så att mänskliga rättigheter inom mottagarlandet inte försummas och så att respekt för andra suveräna nationer upprätthålls. Den ekonomiska miljön, så att enskilda biståndsprojekt inte går till spillo som följd av t.ex. en missriktad planushållning eller en korruperad statsapparat.

Det finns inte några klara gränser mellan bistånds- och utrikespolitik. I själva verket bör biståndspolitik ses som en förlängning eller en del av utrikespolitiken. En liberal utrikes- och biståndspolitik karaktäriseras av omsorg om mänskliga rättigheter och demokratiska värden samt av hänsyn till individens frihet att utveckla sina talanger utan irrationella inskränkningar i regi av en centraliserad statsapparat.

Det sätt på vilket villkoren skall ställas – vare sig det görs formellt i skriftliga avtal eller informellt genom ett aktivare engagemang i dialogen med mottagarlandet – kan inte på förhand preciseras. Viktigast är att fastslå att vi som biståndsgivare har ett ansvar inte bara för hur våra biståndsmedel används på fältet, utan även hur den politiska och ekonomiska miljön ser ut till vars utveckling vi bidrar. Att inte ställa villkor, att inte försöka påverka utvecklingen i stort, innebär också ett ansvarstagande, nämligen ett accepterande av rådande förhållanden.

Några viktiga slutsatser vi kan dra av egna och andras biståndserfarenheter är följande:

1 Vi bör engagera oss på ett mer aktivt sätt än tidigare i en fortlöpande dialog med de länder vi ger bidrag till. Vi bör då inte skygga för att diskutera frågor om mänskliga rättigheter och respekt för grannstaters integritet liksom om inriktningen av den ekonomiska politiken. Vi bör ta till vara den styrka vi har som en liten, neutral och biståndsgenerös nation för att försöka bidra till att skapa en fredligare värld med större respekt för individer och individers frihet.

2 Sverige, liksom alla andra biståndsgivare, har traditionellt ägnat sig framför allt åt projektverksamhet, dvs. att starta nya projekt – skolor, hälsovårdscentraler, jordbrukskooperativ, småindustrier etc. Detta har lett till s.k. projekt-stockning i flertalet länder, inte minst de fattigaste länderna med svag förvaltning. Svårigheterna att efteråt hålla dessa färdiga projekt vid liv, dvs. att undvika kapitalförstöring, är nu mycket akuta. Nya projekt kan

ofta ställa krav på inhemska resurser, som skulle behövs för att hålla igång redan färdiga projekt. Nya projekt bör därför granskas ytterst noga innan de startas.

3 Som en följd av projekt-stockningen har finansieringen av löpande underhåll försumrats, både av biståndsgivare och mottagare. Alltmer bistånd bör därför ägnas åt att rehabilitera och finansiera den löpande verksamheten i projekt som vi varit med om att starta. Så småningom måste givetvis mottagaren ta över finansieringsansvaret, men i dagens läge, med stora utlandsskulder och låg tillväxttakt, är det orimligt att kräva total driftkostnadsfinansiering av mottagarna. Det vi varit med om att starta bör vi också känna ansvar för att fullfölja.

4 En ökad känslighet inför mottagarländernas egna prioriteringar är ett viktigt sätt att visa respekt för dem såsom självständiga stater. Detta gäller framför allt prioriteringar mellan sektorer och formerna för biståndsöverföringar. Om mottagarlandets prioriteringar inte överensstämmer med våra bör vi säga det klart och tydligt. Vi bör inte med snäva svenska perspektiv tvinga på dem våra egna favoritprojekt.

5 Vi bör lära oss mer av andra biståndsgivare, såväl bilaterala som multilaterala, för att undvika misstag. Vi bör samordna vårt bistånd på ett mycket tydligare sätt med andra biståndsgivare än vad som varit fallet hittills. Det finns mängder av exempel på olyckliga kollisioner och bristande samarbete mellan givare. De som blir lidande av detta är framför allt de fattigare länder vi alla försöker bistå.

3 Biståndets storlek och former

3.1 Biståndets storlek

Folkpartiet anser att biståndet mot bakgrund av de stora behoven i mottagarländerna skall ha en särställning i budgetarbetet. Även i situationer när besparingar på alla andra anslag måste diskuteras skall biståndet skyddas. Det innebär däremot inte att varje enskilt biståndsanslag skall undgå granskning. Tvärtom är det, just med tanke på de fattiga människornas behov, särskilt angeläget att biståndets innehåll ständigt prövas på nytt så att formerna är så effektiva som möjligt. Folkpartiet vill effektivisera biståndet, inte för att ge mindre utan för att kunna hjälpa fler.

Folkpartiet har bestämt motsatt sig alla manipulationer och nedskärningar av u-landsbiståndet. Enprocentsmålet är ett moraliskt bindande åtagande gentemot de fattiga länderna. Det får inte användas som kortsiktig budgetregulator.

Utvecklingen av de svenska biståndsutbetalningarna är inte särskilt imponerande. Under en följd av år har vi legat mellan 0,8 och 0,9%, bl.a. beroende på otillräckliga anslagsökningar och alltför stora höjningar av anslag, t.ex. för u-krediter, som inte fullt ut kunnat förbrukas. Enligt vår uppfattning motiverar situationen i världen utökade svenska biståndsinsatser.

Folkpartiet menar att biståndet, mot bakgrund av både de enorma behoven och möjligheterna att ge en meningsfull hjälp, bör fortsätta att öka

sin andel av våra samlade resurser. Det innebär ändå inte att vi avstår något av vår egen levnadsstandard, bara att vi avstår en något större del av den ekonomiska tillväxten. De senaste svältkatastroferna som drabbat Östafrika understryker ytterligare vikten av ett effektivt, generöst och växande u-landsbistånd.

Även om enprocentsmålet uppnåddes senare än den tidpunkt folkpartiet ansåg motiverad och även efter den tidpunkt riksdagen beslutat (1974/75) är det uppenbart att detta mål stimulerade biståndsdebatten. Anslagen höjdes i ett relativt högt tempo, med stor sannolikhet snabbare än vad som skulle blivit fallet utan denna utfästelse.

Det är nu dags att formulera en ny långsiktig ambition för u-landsbiståndet. Målet bör vara 2% av BNI. Jämfört med behoven kommer också ett sådant bistånd att vara endast ett marginellt bidrag till lösningen av u-ländernas problem.

Vi vill på denna punkt citera Inga Thorsson i Dagens Nyheter den 4 januari i år. Hon påminner både om de väldiga behoven och om den ökade biståndsviljan och fortsätter: "Det finns en grund att stå på för en regering som vill satsa djärvt på att gå utöver delmålet 1 procent för att i varje fall nå de 2 procent som är ett minimum för en anständig målsättning enligt Tinbergens undersökningar."

Sverige bör öka sina ansträngningar att förmå övriga i-länder att höja sitt bistånd och i ett första steg uppnå FN:s utbetalningsmål på 0,7%. (Det svenska 1%-målet är ett anslagsmål; våra utbetalningar låg 1987 på 0,88% av BNI).

Andra länders underlåtenhetssynder kan dock aldrig vara ett argument mot ökade svenska insatser. Tvärtom kan motsatsen hävdas. När andra länders bistånd stagnerar eller minskar ökar värdet av generösa svenska insatser. Det gäller givetvis särskilt när internationella biståndsorgan får finansieringsproblem till följd av nedsedda bidrag.

Det finns biståndspolitiska skäl för att ökningen av det svenska biståndet skall ske successivt under åtskilliga år. Redan 1%-målet innebär att biståndet växer i fast penningvärde (så länge vi har ekonomisk tillväxt). Biståndsorganen och de enskilda organisationerna måste ges tid och rimliga möjligheter att anpassa sitt arbete och sin administration.

Enligt folkpartiets mening bör biståndet varje år öka som andel av BNI. Vi föreslår mot denna bakgrund att biståndsramen höjs med 200 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag.

3.2 Obundet bistånd

Sverige har länge i internationella sammanhang arbetat för obundet bistånd, dvs. bistånd som ges utan krav på upphandling i givarlandet.

Bindningar kan visserligen utformas på ett mer eller mindre skadligt sätt beroende bl.a. på om biståndet binds till vissa specificerade varor eller bara allmänt till givarlandets leverantörer.

Men från liberal synpunkt råder det ingen tvekan om att obundet bistånd är att föredra. Bundet bistånd strider mot frihandelstanken. Mottagarlandets valfrihet begränsas. Det riskerar att fördyra de upphandlade varorna,

eftersom konkurrensen begränsas. Det kan också leda till en rad praktiska problem för u-länderna. Ett klassiskt exempel är Kenya som av olika givare försetts med 18 olika vattenpumpar – med åtföljande behov av 18 olika sorters reservdelar.

I svensk biståndsdebatt har krav på en ökad andel bundet bistånd framför allt framförts från industrin och från moderaterna. Inte sällan har samma debattörer på en gång begärt högre effektivitet och ökad bindingsgrad.

Om man med effektivitet menar att biståndet i så hög grad som möjligt skall vara till glädje för de mottagande människorna leder ökad bindning till lägre effektivitet, inte högre.

Man kan givetvis hävda att biståndet ändå, av hänsyn till svensk industri och sysselsättning, bör bindas till upphandling i Sverige. Det bör då understrykas att svenska företag givetvis får order i biståndssammanhang under förutsättning att de är konkurrenskraftiga. Det bundna biståndet uppges i budgetpropositionen ligga på under 15% av det totala anslaget, medan återflödet till Sverige är väsentligt högre, kring 50%.

En ökad bindning kan i princip betraktas som ett slags subvention till en produktion som annars inte skulle vara konkurrenskraftig. Om sådan verksamhet vet vi av både teori och praktik att den är ekonomiskt osund. Dessutom skulle återflödet sannolikt inte börja öka förrän vid en mycket hög bindingsgrad. Till att börja med skulle effekten bara bli att uppköp som redan görs i Sverige formellt skulle registreras som bundet bistånd.

För närvarande förekommer i huvudsak tre olika former av bundet bistånd:

- bundet importstöd (dvs. valutastöd)
- internationellt livsmedelsbistånd (bl.a. våra leveranser till vissa internationella beredskapslager)
- gåvodelen i de s.k. u-krediterna

Det bundna biståndets andel av det landinriktade stödet har på senare år minskat. SIDA har också fått möjlighet att, efter tillstånd av regeringen, häva bindning vid risk för monopolupphandling. Detta är en, från liberal synpunkt, positiv utveckling.

Folkpartiet anser att det bundna biståndet i princip bör avvecklas och ersättas med obundet gåvobistånd. Behoven i u-länderna är så stora att det vi avsätter för bistånd snabbt bör komma till användning i former som är så gynnsamma som möjligt för de fattiga människorna. Avvecklingen kan inte ske omedelbart och bör förenas med en ökad internationell aktivitet för avbindning av bistånd. Men färdriktningen måste vara klar.

I sitt betänkande UU1987/88:20 instämde utrikesutskottet i denna uppfattning: "Utskottet delar synpunkterna i motion U202 (fp) att bistånd i princip bör vara obundet och vill därför förorda en fortsatt minskning av andelen bundet bistånd i det svenska biståndet."

Biståndsministern redovisar en ambition att minska den del av det bundna biståndet som ligger inom landramarna, i första hand det varubistånd som lämnas som stöd för strukturanpassningsprogram. Det framgår däremot inte klart om avsikten med detta också är att den totala andelen bundet bistånd skall minska. Det är angeläget att så sker.

3.3 Livsmedelsbistånd

Vissa delar av vårt internationella livsmedelsbistånd binds också till upphandling i Sverige. Det gäller bl.a. vårt bidrag till det internationella beredskapslagret av livsmedel för katastrofinsatser (IEFR). Dessutom är 2/3 av anslaget till Världslivsmedelsprogrammet bundet.

Ett planerat överskott i svenskt jordbruk kan inte motiveras av biståndspolitiska skäl. Det kan däremot vara rimligt att använda en del av det överskott som uppstår av helt andra skäl för de leveranser vi åtagit oss att utföra. Det bundna biståndets nackdelar är här inte särskilt framträdande. Det är då viktigt att upphandlingen sker till världsmarknadspriser, inte till de avsevärt högre svenska regleringspriserna.

1985 beslutade riksdagen att en del av livsmedelsbiståndet skall upphandlas till regleringspriser. Folkpartiet har under en följd av år begärt att detta system skall avskaffas. Vi noterar därför med tillfredsställelse att några nya medel för detta inte föreslås i budgeten.

Däremot anför biståndsministern att viss merkostnad av samma slag kan komma att finansieras av medel som tidigare överförts till SIDA under denna anslagspost. Det framgår inte alldeles tydligt vad som avses med skrivningarna i biståndsbudgeten på denna punkt. Enligt vår mening bör riksdagen slå fast att det inte heller bör komma i fråga att reserverade biståndsmedel tas i anspråk för finansiering av den merkostnad som uppkommer vid upphandling av spannmål i Sverige.

3.4 U-krediter

Anslagen för u-krediter har ökat kraftigt under 1980-talet. Under vissa budgetår har mer pengar avsatts för detta ändamål än den ansvariga myndigheten BITS hade begärt. Reservationerna har varit höga och låg vid utgången av förra budgetåret över en miljard.

Vid flera tillfällen har det blivit aktuellt att omfördela anslag som avsetts för u-krediter till andra ändamål, bl a tekniskt bistånd. Regeringen föreslår också att BITS skall få bemyndigande att utnyttja 20 milj. kr. av u-kreditanslaget för insatser inom SWEDFUND:s verksamhet.

De tre dominerande mottagarna av u-krediter är Indien, Algeriet och Kina. Den lägsta tillåtna förmånlighetsgraden har nyligen höjts till 50% för de minst utvecklade länderna och till 35% för övriga u-länder efter en överenskommelse inom OECD.

I en granskning åt u-kreditutredningen riktade professor Peter Bohm hård kritik mot creditsystemet som helhet. En huvudpöäng i kritiken är att "biståndet endast i ett (osannolikt) extremfall blir lika med u-kreditens gåvoelement". Subventioner av detta slag har nämligen en tendens att driva upp priserna. I så fall tillfaller en del av gåvoelementet företaget.

Bohm hävdar också att det inte finns några biståndspolitiska skäl för denna typ av bundet bistånd. Gåvobistånd kan normalt alltid användas för att "mjuka upp" en exportkredit om u-landet så önskar. Men det kan också användas för andra ändamål om de är mer motiverade. Bindningen till uppköp just i Sverige har, som framhållits ovan, inga speciella fördelar för mottagarlandet.

U-krediter kan givetvis också ha ett värde för u-länderna, men det är osäkert hur mycket av det s.k. gåvoelementet som faktiskt kommer u-länderna till del. Däremot vet vi att biståndspolitiska skäl alltid talar för att en given summa pengar skall användas för obundet gåvobistånd snarare än för bundna, subventionerade exportkrediter.

De biståndsmedel som anslås bör så snabbt som möjligt komma till effektiv användning i syfte att hjälpa de fattiga människorna i för dem förmånliga former. Detta talar för en övergång från bundna exportkrediter till obundet gåvobistånd. Gåvobistånd kan om mottagaren så önskar användas för att åstadkomma mer förmånliga kreditvillkor i affärer av det slag u-krediterna är avsedda för. 1988 beslutade riksdagen mot regeringens vilja om en minskning av anslaget till u-krediter och överföring av resurser till andra angelägna biståndsändamål. Denna utveckling bör fortsätta. Vi föreslår att anslaget för u-krediter sänks med 100 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag.

Detta hindrar inte att Sverige ändå kan och bör bedriva biståndssamarbete med vissa medelinkomstländer som nu tillhör BITS:s mottagarkrets. Det finns flera instrument för detta, bl. a. BITS:s anslag för tekniskt bistånd som bör utökas och som vi återkommer till nedan. Vi har inget att invända mot att BITS får möjlighet att överföra pengar från u-krediter till tekniskt bistånd. Överföringar i motsatt riktning bör dock inte kunna göras utan riksdagens medgivande.

4 U-länder och demokrati

4.1 Demokratimålet

De flesta av jordens människor lever under ofrihet och diktatur, kanske fler än någonsin i världshistorien. Den enskilda människans rätt åsidosätts allt oftare i stater med politisk enpartiregim eller militär diktatur. Liberaler ser ett starkt samband mellan fred, frihet och rättvisa.

Varaktig fred kan endast byggas på jämlika förhållanden mellan olika stater och på respekt för mänskliga rättigheter inom varje stat. Det gäller också u-länderna. De inre konflikterna är starkast och den ekonomiska utvecklingen svagast i de länder där de mänskliga rättigheterna respekteras minst. Det behövs en ny internationalism där frihet från inhemskt våld och förtryck ges lika stor vikt som frigörelse från utländska koloniserare och imperiebyggare.

Det finns en rad krav som bör vara uppfyllda för att en stat skall kunna räknas till kretsen av demokratier:

- det skall hållas fria och hemliga val
- det skall råda en vidsträckt yttrande- och organisationsfrihet
- den politiska mångfalden måste vara säkerställd genom fri partibildning och flerpartisystem

De yttre förutsättningarna är fundamentalt annorlunda i fattiga och outvecklade länder utan demokratisk tradition än i industriländer som Sverige:

- låg utbildningsnivå som innebär att befolkningen har mindre möjligheter att ta del av och ta ställning till politisk information

- utvecklade kommunikationer som skapar praktiska svårigheter vid genomförande av val och politiska kampanjer
- en trög administration som därtill ofta är korrumpierad med allt vad det innebär av svårigheter för en regering att få sin politik förverkligad
- svaga folkrörelser
- en bristande nationell enhetskänsla, särskilt i afrikanska länder
- en begränsad lojalitet mot samhället

Till denna lista kan i flera fall fogas yttre tryck som i fråga om Sydafrikas destabiliseringspolitik och USA:s försök att störta regimen i Nicaragua. Likaså kan tilläggas starka inre spänningar som i fråga om de etniska motsättningarna mellan tamiler och singaleser på Sri Lanka. I de flesta fall, och i särskilt hög grad i Afrika söder om Sahara har dessa problem sitt ursprung i det tidigare kolonialsystemet. Detta kvarlämnade vid kolonialismens avveckling kring 1960 statsbildningar som varken geografiskt, etniskt eller beträffande resurser var särskilt ägnade att ta itu med de enorma problem som förestod. Många u-länder vann också sin självständighet under former som knappast förbättrade förutsättningarna för en demokratisk utveckling.

Att bygga upp en demokratisk stat tar tid: Det är ett tålmodskrävande och mödosamt arbete.

Det är emellertid en sak att vara medveten om svårigheterna i en demokratisk utvecklingsprocess, en helt annan att ställa målen – fria val, yttrandefrihet och politisk mångfald – lägre, att ge själva demokratibegreppet en vag och diffus tolkning.

I den svenska biståndsdebatten fanns det ett tag – och finns delvis ännu – en tendens att bagatellisera demokratimålet, att se politisk frihet som en överflödsvara fattiga länder inte har råd med. Det är en inställning som ett liberalt parti aldrig kan acceptera. Det är glädjande att allt fler numera anslutit sig till den uppfattningen.

Möjligheterna att göra sin stämma hörd och ha en avvikande uppfattning eller att kräva sin rätt att i allmänna och fria val utse sina ledare kan aldrig betecknas som en lyx. Särskilt för de fattigaste grupperna som inte kan få sina krav uppmärksammade genom ekonomisk makt eller speciella kontakter är denna frihet en central fråga.

Det finns heller ingenting som tyder på att ett enpartisystem – som det ibland har hävdats – skulle vara ett effektivt medel i något avseende. Tror vi att maktmonopol och censur leder till stagnation, maktmisbruk och övergrepp i rika länder har vi ingen anledning att acceptera det för tredje världen heller.

Redan 1962 blev "demokratisk samhällsutveckling" ett av målen för den svenska biståndspolitik. I det här avseendet – liksom i så många andra – är skillnaderna mellan olika u-länder så stora att det inte är särskilt meningsfullt att tala om tredje världen som en enhet. Där finns en rad olika politiska system med varierande grad av personlig frihet.

Bland våra egna 17 programländer finner vi totalitära kommuniststater som Vietnam, demokratier som Indien och Botswana, flerpartistater med snäva ramar för oppositionen som Nicaragua och enpartistater med ett inte obetydligt utrymme för politiskt oliktankande som Tanzania. Några hoppin-

givande tecken har vi sett: fredliga presidentskiften i Botswana och Tanzania samt givetvis utvecklingen i Latinamerika.

I flera andra länder är bilden avsevärt mer oroande. I Etiopien pågår bl.a. omfattande och brutala folkomflyttningar i stor skala samtidigt som regimen av Amnesty anklagas för utbredd tortyr.

Vi måste vara medvetna om att politisk turbulens och en outvecklad demokrati ofta är fattigdomens följeslagare. De utgör delar av en verklighet som biståndet skall söka bearbeta snarare än fly undan. I åtskilliga länder är skuldbördan och de ekonomiska anpassningsåtgärder den driver fram ett allvarligt hot mot ett skört demokratiskt system.

Biståndssamarbete är inte – och får inte tolkas som – ett godkännande av ett politiskt system. Vidare är det nödvändigt att ett effektivt bistånd bygger på långsiktighet. Samarbete med programländerna kan inte inledas och avbrytas i takt med politiska konjunktursvängningar hos mottagarna eller i Sverige.

Men det är vår bestämda uppfattning att demokratimålet hittills – trots att det fått ökad uppmärksamhet de senaste åren – spelat en alltför undanskymd roll i den praktiska utformningen av det svenska biståndet.

Syftet är givetvis inte enbart att främja en utveckling mot mångfald och demokratiska beslutsprocesser utan också en allmänt ökad respekt för fundamentala mänskliga rättigheter. Dessa strävanden bör – som vi också anfört i tidigare års biståndsmotioner – genom insatser av en rad olika slag få ökad tyngd i biståndspolitiken:

- Stödet till uppbyggande av en demokratisk infrastruktur bör få väsentligt ökat utrymme i vårt bistånd.

Till denna typ av mer direkt demokratistödande insatser hör bl.a.:

- stöd till förberedelser och genomförande av val
- stöd till uppbyggande av demokratiska institutioner såsom lokal självstyrelse
- stöd till utvecklingen av fria massmedier bl.a. genom journalistutbildning
- stöd till uppbyggande av en oberoende rättskipning
- förvaltningsbistånd
- stöd till såväl fria folkrörelser i allmänhet som opinionsbildande organisationer och politiska partier (i dessa fall förmedlat via ideella organisationer och folkrörelser i Sverige)

Denna typ av samarbete bör inte begränsas till programländerna utan ske med en betydligt vidare krets mottagare och med användning av en rad olika biståndspolitiska instrument. Dit hör landramarna, anslaget för Särskilda program, det särskilda anslaget för projektbistånd i vissa u-länder, BITS:s seminarie- och stipendieverksamhet och anslaget för bistånd via folkrörelser och enskilda organisationer.

Det bistånd som förmedlas via svenska ideella organisationer är utomordentligt värdefullt från demokratisynpunkt. Av vår egen historia kan vi lära vilken stabilitet och vilken livskraft fria folkrörelser kan ge en spirande demokrati. I första hand bör svenska organisationer – missionen, kooperationen, kvinnoorganisationer, fackföreningar, näringslivsorganisationer, handikapporganisationer m.fl. – få förmedla bistånd för att bidra till uppbyggandet av motsvarigheter i u-länderna. Där det är möjligt bör även

Mot. 1988/89
U202

det statliga biståndet ges i samarbete med enskilda organisationer snarare än med den offentliga administrationen i mottagarlandet.

Svenskt statligt bistånd kan givetvis inte kanaliseras direkt till politiska partier i andra länder. Men bistånd till opinionsbildande organisationer i u-länder via t.ex. riksdagspartierna närstående stiftelser vore däremot en lämplig lösning. Erfarenheter från verksamhet av det här slaget i Västtyskland visar också att detta kan vara en framkomlig väg. Frågan bör därför utredas i lämpliga former.

Dessa stiftelser skulle bl.a. stimulera en fri och oberoende debatt genom stöd till opinionsgrupper, ungdoms- och kvinnoorganisationer samt till utgivande av tidningar och tidskrifter. De skulle kunna stödja vidareutbildning av grupper som arbetar inom massmedia och dokumentation. De skulle kunna bidra till internutbildning och administrativ uppbyggnad av olika oberoende organisationer. Syftet skulle alltså i första hand vara att nå människor och organisationer som är väsentliga för opinionsbildningen och skulle kunna utgöra katalysatorer för en demokratisk utveckling. Ett exempel på lämpliga aktiviteter är stöd till utgivning av en tidning för det liberala partiet i Nicaragua, ett stöd som tidigare aktualiserats men inte beviljats enligt nu gällande regler.

Ett riktmärke bör vara att det demokratistödande bistånd som förmedlas direkt via SIDA och andra statliga organ fördubblas under den närmaste femårsperioden.

- I alla svenska biståndsprojekt är det angeläget att främja ett ökat inflytande och deltagande från den berörda befolkningens sida bl.a. i syfte att sprida kunskap om och förtroende för demokratiska beslutsformer.

Erfarenheterna bl.a. av de svenska vattenprojekten i Östafrika visar att ett effektivt bistånd måste utformas i nära samverkan med den berörda befolkningen – inte minst kvinnorna – och noga anpassas till deras förhållanden. Ett lokalt inflytande och ansvarstagande för projektens fortsatta skötsel måste planeras in redan från början. Detta är angeläget inte bara för att höja biståndets kvalitet utan också för att det erbjuder ett slags träning i demokrati och möjligheter att bygga upp lokala organisationer som kan bidra till mångfalden i samhället.

På detta område pågår sedan en tid tillbaka en löftesrik kursomläggning i svensk biståndspolitik, som bör uppmuntras.

Varje realistisk bedömning måste utgå ifrån att den demokratifrämjande effekten av ett lokalt folkligt deltagande i biståndsprojekten gör sig gällande först på ganska lång sikt. I totalitära stater är det tveksamt om denna typ av deltagande annat än i mycket begränsad utsträckning har möjligheter att påverka det politiska systemet i demokratisk riktning.

- Biståndsformer som skapar förutsättningar för en demokratisk samhällsutveckling såsom stöd till en friare ekonomi och en mer utbredd småföretagsamhet bör utnyttjas mer.

Det bör understrykas att en friare ekonomi med en livaktig småföretagsamhet innebär mångfald och en begränsning av statens makt på ett sätt som gynnar – om än inte garanterar – en utveckling i demokratisk riktning. Det är till fördel både för demokratin och för den ekonomiska utvecklingen i

u-länderna om centralstyrningen minskar, marknaden uppmuntras och entreprenörskap får stöd. Det är viktigt att ge utrymme för kreativitet och skapande människor.

Till denna typ av insatser kan också räknas biståndsformer som främst skapar en individuell beredskap för ett aktivt deltagande i samhällslivet: bl.a. stöd till grundläggande skolutbildning och olika typer av kulturbistånd, såsom stöd till folkbibliotek. Även forskningsbistånd kan ha betydelse för demokratin. Vilken effekt den här typen av insatser får är givetvis beroende av hur snäva ramar mottagarlandets regering sätter. Förutsättningarna för demokrati förbättras avsevärt om analfabetismen bekämpas. Samtidigt är det uppenbart att en utbildning med starka inslag av ensidig politisk fostran inte bör ingå i svenskt bistånd.

- I dialogen med mottagarländerna bör vi med större tydlighet och skärpa hävda de demokratiska värdena och framföra vår kritik mot kränkningar av de mänskliga rättigheterna.

Sverige har all anledning att tala klartext i umgänget med mottagarländerna. Övergrepp mot mänskliga rättigheter blir inte mer acceptabla eller ursäktliga för att de begås i ett land som får svenskt bistånd. Tvärtom ger biståndssamarbetet Sverige både ett särskilt ansvar och särskilda möjligheter som vi inte får försumma att utnyttja.

Den regelbundet återkommande dialogen med mottagarländerna bör därför i än högre grad användas för att främja de mänskliga rättigheterna och markera demokratimålets betydelse.

Det är givetvis av stor vikt att alla svenska personalkategorier, som är indragna i biståndsarbetet (handläggare på SIDA i Stockholm och på biståndskontoren, experter m.fl.) är införstådda med och på olika sätt främjar demokratimålet.

- Vid valet av nya programländer bör våra möjligheter att bidra till en demokratisk utveckling vara ett väsentligt kriterium.

Vi menar att Sverige bör använda en del av ett ökande bistånd till att uppta samarbete med nya programländer. Vid valet av dessa bör möjligheterna att bidra till en demokratisk samhällsutveckling vara ett väsentligt kriterium. Det innebär – som vi understrukt tidigare – inte att vi främst skall söka efter stabila demokratier. Däremot bör vi undvika att ta upp biståndssamarbete med stater vilkas regimer är stabilt totalitära och där vi samtidigt bedömer våra möjligheter att bidra till en förändring inom överskådlig framtid som små.

När vi värderar demokratiska inslag i tänkbara mottagarländer bör vi ta hänsyn bl.a. till möjligheterna att framföra kritik utan risk för repressalier, rättssäkerheten och existensen av oberoende organisationer och demokratiska krafter vid sidan av statsmakten.

- Vi bör i väsentligt ökad utsträckning gå in med begränsade demokratistödande insatser även utanför kretsen av programländer.

I Latinamerika har vi länge givit humanitärt bistånd till diktaturens offer men dragit oss ur för snabbt, när militärjuntorna kastats ur sadeln och en mer demokratisk utveckling stått för dörren.

I länder där demokratin fortfarande är ung är stöd till organisationer och politiska föreningar särskilt angeläget. De demokratiska institutionerna är i

allmänhet ännu bräckliga, folkrörelsetraditionerna ofta mycket begränsade och partierna svaga.

Även begränsade biståndsinsatser under demokratins känsliga barndom kan därför vara av stort värde. Här kan förslaget om bistånd via svenska stiftelser få stor betydelse. Men även andra demokratistödande insatser bör komma i fråga. Det är glädjande att anslagsposten Särskilda program numera kan användas i detta syfte. Anslaget bör höjas med 20 milj kr för utökat bistånd av detta slag.

Även den utbildningsverksamhet som bedrivs i BITS:s regi bör aktivt användas som ett demokratifrämjande instrument dels genom att moment av detta slag läggs in i olika typer av utbildningar, dels genom att särskilda kurser som behandlar demokratifrågor anordnas.

- Det humanitära biståndet som i dag går bl.a. till offer för diktaturerna i Sydafrika och Latinamerika bör utvidgas både geografiskt och ekonomiskt.

I en situation där det politiska förtrycket i Sydafrika hårdnar är det angeläget att Sverige utökar sina humanitära insatser. Även i Latinamerika finns liknande mycket omfattande behov.

Det finns dock ingen anledning att som i dag begränsa möjligheterna att ge humanitärt bistånd till människor som utsatts för förföljelse enbart till Afrika och Latinamerika. En motsvarande anslagspost för Asien är väl motiverad, inte minst mot bakgrund av situationen i Mellanöstern och Afghanistan. Detta anslag bör bl.a. kunna användas för kurderna och för insatser för människor som bor i de av Israel ockuperade områdena utan att vara flyktingar och lever under mycket svåra förhållanden. Vi föreslår att 35 milj kr avsätts för detta ändamål.

- Demokratimålet bör ges ökat utrymme i den biståndspolitiska beslutsprocessen.

Frågan om demokrati och mänskliga rättigheter har hittills behandlats relativt summariskt i biståndspolitiska beslutsunderlag, både från SIDA och från regeringen. I budgeten behandlas visserligen dessa frågor under en särskild rubrik, men situationen i de enskilda mottagarländerna redovisas mycket sparsamt. Detta gäller även måluppfyllelsen i övrigt.

Vi menar att demokratimålet bör ges ökat utrymme både när SIDA utarbetar underlag för nya samarbetsavtal och i den redovisning för biståndssamarbetet med olika länder som regeringen lämnar i budgeten. Informationen bör gälla såväl den aktuella situationen som en bedömning av det svenska biståndets möjligheter att påverka utvecklingen.

I Norge utarbetar Christian Michelsens institut varje år en rapport om förhållandena beträffande demokrati och mänskliga rättigheter i de norska mottagarländerna. Regeringen bör ta initiativ till att liknande oberoende redovisningar årligen utarbetas även i Sverige.

4.2 Enskilda organisationer

Enskilda organisationer, särskilt missionen, utgjorde pionjärerna i svenskt internationellt solidaritetsarbete i de fattiga länderna. Den kunskap, erfarenhet och förståelse för de människor och kulturer det rör sig om som organisationerna givit har varit och är ovärderlig. Tidvis har det rått en

vanföreställning att endast staten kan bedriva en effektiv biståndsverksamhet. Särskilt sedan folkpartiet 1976 inom regeringen fick ansvar för det svenska biståndet har denna uppfattning vederlagts och biståndet genom de enskilda organisationerna ökat betydligt.

Ideella organisationer har ofta lättare att nå ut till de människor som verkligen behöver hjälp och når beundransvärda resultat med blygsamma insatser. De har ofta en erfarenhet av u-landsarbete som sträcker sig långt utöver vad de statliga biståndsorganen kan uppvisa. Åtskilliga har genom åren skaffat sig en lokal kunskap som gör insatserna effektiva.

Ideella organisationer är flexibla och kan gå direkt på problemen utan formella omvägar. Deras administration på hemmaplan är oftast liten och obyråkratisk. De har kontakter med organisationer i mottagarlandet vilket är en av förutsättningarna för att svenska ansträngningar skall mötas av motsvarande engagemang ute på fältet. Enskilda medarbetare gör engagerade insatser som biståndsarbetare, ofta till lägre kostnader än offentlig biståndsverksamhet. Organisationerna ger utrymme för eldsjälar som är ovärderliga för svenskt bistånd.

De ideella organisationernas medlemmar och lokala föreningar i Sverige gör beundransvärda insatser både för att samla in mer resurser till u-landsverksamheten och för att sprida information om och bilda opinion för u-landsbistånd och internationell solidaritet.

Folkpartiet föreslår i en annan motion till detta riksmöte en avdragsrätt för gåvor till internationellt bistånd. Det är angeläget att på detta sätt uppmuntra enskilt ansvarstagande för hjälpen till de fattiga länderna. Förslaget kan också bidra till att större resurser överförs från Sverige till u-länderna.

Särskilt när biståndet inriktas på de fattigaste människorna och på landsbygdsutveckling är det naturligt att låta en växande andel av biståndet kanaliseras via enskilda organisationer. Det kan också vara ett sätt att utnyttja ett ökat u-landsbistånd utan en alltför kraftig ökning av SIDA:s organisation. Samtidigt är det viktigt att SIDA:s kapacitet, främst vid biståndskontoren, att ge råd och hålla fortlöpande kontakt med de olika organisationerna förstärks.

En långsiktig utfästelse bör nu ges om fortsatt växande anslag till en miljard om fem år. Det skulle öka organisationernas möjligheter att planera för nya insatser och vidga sin biståndsförmedlande kapacitet. För nästa budgetår bör anslaget höjas med 50 milj. kr. utöver vad regeringen föreslagit.

Det är angeläget att organisationernas möjligheter att arbeta inte begränsas av brist på personal. På senare tid har det framkommit att personer som vore lämpliga för korttidsuppdrag vid katastrofinsatser har svårigheter att med kort varsel få tjänstledigt från sin ordinarie arbetsgivare. Den rekommendation som tidigare utfärdats har visat sig otillräcklig. En rätt till tjänstledighet för biståndsarbete bör därför införas.

Det är också angeläget att u-landstjänstgöring värderas som merit vid anställningar i Sverige. Biståndsarbete av detta slag skall inte försvåras av att arbetsgivare gör snäva bedömningar. Det är en viktig opinionsbildande uppgift att förmå offentliga och privata arbetsgivare att inse hur värdefulla erfarenheter u-landstjänstgöring ger.

5 Våra samarbetsländer

Enligt folkpartiets mening är det naturligt att nu överväga om inte ytterligare samarbetsländer bör tillkomma. Ett skäl kan vara att vi som i fallet Vietnam önskar avveckla programlandsamarbetet. Ett annat skäl kan vara att vi inte bedömer det som möjligt eller lämpligt att höja anslagsramen till vissa programländer som redan nu har svårigheter att utnyttja vårt bistånd på ett effektivt sätt. I båda dessa fall kommer ett utrymme för nya samarbetsländer att uppstå.

Sverige har försökt koncentrera biståndssamarbetet till ett begränsat antal stater. Denna koncentrationsprincip kan emellertid medföra en risk för att vi blir alltför stora som biståndsgivare i ett enskilt land. Det kan dels ge Sverige för stort inflytande, dels ge Sverige för stort direkt ansvar för utvecklingen i landet. Det förefaller således rimligt att då överväga att inleda biståndssamarbete med nya länder som likaså har angelägna biståndsbehov.

Ett skäl som åberopats mot nya programländer är svårigheten att avveckla ett redan inlett samarbete med ett programland. Argumentet har dock inte hindrat Sverige från att även under senare år inleda biståndssamarbete med nya länder. Biståndssamarbetet bör dessutom göras mer flexibelt, så att formerna lättare kan anpassas till nya omständigheter. Länder bör, utan att kravet på en betydande långsiktighet upprätthålls, lättare kunna infogas i och avföras ur programlandskretsen utan den dramatik som hittills alltför ofta förknippats med sådana förslag och beslut.

För folkpartiet innebär slutligen kravet på en fortsatt real ökning av det svenska biståndet utöver 1 % av BNI ytterligare skäl att överväga nya samarbetsländer. Det torde inte påverkas av om en ökad andel av biståndet kanaliseras via enskilda organisationer eller multilaterala biståndsorgan.

5.1 Principer för val av nya mottagarländer

Vid val av nya samarbetsländer skall de biståndspolitiska målen vara styrande. Folkpartiet vill att målet demokratisk samhällsutveckling framhålls i högre grad än vad som hittills varit fallet.

Vid val av nya samarbetsländer bör ytterligare några aspekter vägas in vid sidan av det ovan sagda:

- tidigare kunskaper och erfarenheter från landet
- icke-statliga svenska erfarenheter och verksamhet i landet (t.ex. missionen)
- svensk biståndsnärvaro i andra länder i regionen
- regionövergripande inriktning av det svenska biståndet i andra länder i regionen (t ex miljö/markvård).

5.1.1 Östafrika

I Östafrika har Sverige sedan länge en mycket omfattande biståndsnärvaro. Såväl genom SIDA som genom en rad enskilda organisationer och missionen är den svenska kunskapen om och erfarenheten av regionens övriga länder förhållandevis stor. Somalia, Sudan och Uganda hör vidare samtliga till världens fattigaste länder.

Utvecklingsproblemen i regionen är likartade. Svenskt bistånd inriktas

alltmer på regionövergripande insatser, särskilt på markvårdssidan som nu expanderar. Inom markvården har Sverige stora förutsättningar att utföra goda biståndsinsatser.

Efter mer än 15 års fruktansvärt inbördeskrig söker den nya ledningen i Uganda starta en fredlig utveckling i landet. Uganda, "Afrikas pärla", ansågs ha stora förutsättningar att utvecklas efter självständigheten på 1960-talet. Landet har emellertid skövats och brutits ned såväl fysiskt och ekonomiskt som moraliskt under de gångna 15 årens terrorvälde. Därtill kommer spridningen av aids. Biståndsbehovet är därför för överskådlig tid stort.

Den nya ledningen har av många bedömts ha ovanligt goda förutsättningar för att få landet på rätt väg, även om utgångsläget gör det näst intill omöjligt för vem som helst. Samtidigt torde förutsättningarna härför i mycket stor utsträckning vara avhängigt kraftiga biståndsinsatser i ett tidigt skede.

Vad gäller demokratimålet torde förutsättningarna i Uganda vara bättre än de varit sedan 1960-talet. Ett relativt lugn och en utbredd ordning har i huvudsak härskat i större delen av Uganda. Men det allmänna missnöjet har åter gjort sig gällande i det av starka etniska motsättningar präglade Uganda. Risken är därför stor att Uganda om den nya ledningen misslyckas med att vända utvecklingen och inge förtroende snart åter slits sönder i inbördeskrig och upplösning.

Sverige har hittills givit bistånd till Uganda ur katastrofanslaget och via organisationer (42 milj. kr. under 1987/88) men samarbetet har successivt fått en mer långsiktig karaktär. SIDA föreslog mot den bakgrunden att en särskild anslagspost Övriga länder, Uganda skulle inrättas och uppgå till 75 milj. kr. Regeringen föreslår i stället att pengar till Uganda skall kunna utgå dels från en utvidgad post för katastrofbistånd (Katastrofer, stöd till återuppbyggnad m.m.), dels från anslagsposten Projektbistånd till vissa u-länder.

En mer naturlig lösning vore att nu använda programlandsformen, särskilt som regeringen tillkännager sin avsikt att upprätta ett avtal med Ugandas regering. Genom insatser utöver katastrofbistånd kan vi ge signaler om ett mer långsiktigt engagemang, vilket skulle vara av stor betydelse för framtidstron hos såväl landets befolkning som dess ledning. Det är nu dessa insatser behöver göras bl.a. i demokratifrämjande syfte. Vi föreslår därför att Uganda nu görs till nytt programland med en landram på 75 milj. kr.

Somalia är ett av de fattigaste u-länderna. Landet har under de senaste tio åren hyst mellan en halv och en miljon flyktingar från Etiopien, många av somaliskt ursprung. Detta i ett land som har knappt 5 miljoner invånare.

Under tio års tid till början av 1980-talet fick Somalia svenskt bistånd utan att vara programland. Sedan början av 1980-talet har Somalia utvecklats till ett av biståndsorganet SAREC:s största samarbetsländer. Sverige har således redan ett visst biståndssamarbete och åtskilliga års erfarenhet av samarbete med Somalia. Det skall samtidigt sägas att situationen i landet har förvärrats, bl.a. till följd av de tilltagande väpnade konflikterna i de norra delarna av landet med den Etiopienbaserade och understödda motståndsrörelsen.

Sudan är ett av de relativt få länder som varit programland för svenskt

bistånd och med vilket samarbetet upphört (under 1970-talet). Ett av de tyngsta skälen härför torde vara de inbördeskrigsliknande förhållandena i södra Sudan.

Sudan är ett av de länder som drabbats hårdast av torka i Sahelområdet. Landet har drygt 20 miljoner invånare och är det till ytan största landet i Afrika. Norra Sudan hör till den arabiska världen medan den södra, mindre utvecklade, hör till den afrikanska. Denna uppdelning liksom motsättningarna mellan muslimer och kristna utgör grund för de återkommande motsättningarna som under senare år åter givit upphov till väpnade strider i de södra delarna.

Under president Nimeiri skärptes förhållandena alltmer under 1980-talets första år. Förföljelsen av oliktankande blev alltmer utbredd. Sedan Nimeiri störtades för några år sedan inleddes en utveckling mot mer demokratiska förhållanden. Val till parlamentet hölls. Sudan fick då ett av de mest representativa parlamenten i Afrika söder om Sahara, även om valen bojkottades av den sydsudanska motståndsrörelsen. Under 1987 och 1988 har påfrestningarna emellertid åter förvärrats bl. a. som en följd av den stora fattigdomen hos många människor liksom av höstens översvämningsskatastrof, vilket ökat regeringens samarbetsproblem. Motsättningarna inom landet har också tilltagit.

Sudan har goda naturliga förutsättningar för ett utvecklat jordbruk. Somliga talar rent av om Sudan som en av Afrikas "kornbodar". Landet är dock starkt skuldsatt och behoven av bistånd är därför stora. Hösten 1987 slöts ett avtal med IMF, som skall underlätta ett ekonomiskt återhämtningsprogram. Främst genom katastrofbistånd och livsmedelsbistånd har Sudan under senare år erhållit svenskt stöd.

Det är angeläget att de möjligheter till ytterligare insatser i Sudan och Somalia som ges tas till vara, särskilt med tanke på ländernas utsatta situation och Sveriges erfarenhet av och förutsättningar för bistånd i detta område. Inte minst gäller detta möjligheterna att söka stimulera politisk mångfald och ökad respekt för mänskliga rättigheter och en demokratisk samhällsutveckling, både mot bakgrund av de övergrepp som har rapporterats och den periodvis relativt lovande politiska utvecklingen i Sudan. Medel bör t.ex. kunna ställas till förfogande från anslagsposten Projektbistånd till vissa u-länder.

Polisarios kamp för frihet åt Västra Sahara har nu pågått under mycket lång tid. Stora delar av den västsahariska befolkningen tvingades på 1970-talet fly undan de marockanska ockupanterna. Polisarios sätt att organisera verksamheten i de algeriska flyktinglägren imponerar. Sverige har också under en längre tid lämnat bistånd till de västsahariska flyktingarna. Enligt vår mening finns det nu skäl att kanalisera ett ökat bistånd också direkt via Polisario som visat sig kunna väl motsvara ett sådant förtroende.

5.1.2 Södra Afrika

Situationen i Sydafrika har successivt skärpts de senaste åren. Påfrestningarna i form av ekonomiska repressalier och rena militära överfall på Sydafrikas frontstater har ökat i styrka. Behoven av och motiven för ett än högre bistånd till frontstaterna såväl bilateralt som genom samarbetsorganisationen

SADCC kommer att öka än mer de kommande åren.

Det finns samtidigt också mer hoppgivande tecken. Det avtal om Namibias avkolonisering som undertecknades i slutet av 1988 måste räknas dit. Det är angeläget att alla möjligheter till insatser för att underlätta denna övergång tas till vara. Det ter sig naturligt att en framgångsrik övergång till självständighet för Namibia följs av ett beslut om att Namibia blir ett nytt programland för svenskt bistånd.

Regeringen föreslår en mycket begränsad höjning av anslaget för Humanitärt bistånd till södra Afrika. Vi anser att en ytterligare höjning på 25 milj. kr. är motiverad.

5.1.3 Asien

På den sydasiatiska kontinenten har Sverige sedan 1950-talet haft ett omfattande biståndssamarbete. Indien och Vietnam är de länder till vilka det största biståndet gick.

Nepal är utsatt fören mycket omfattande miljökatastrof genom skogsskövling och markerosion på bergssluttningarna. Detta är också en av huvudledningarna till de stora översvämningarna i Indiens och särskilt Bangladeshs floddeltan. Landet hör till världens fattigaste. Förberedelser bör igångsättas för att göra Nepal till programland för svenskt bistånd. Ett biståndssamarbete med Nepal bör ha en tydlig miljöinriktning.

Den sovjetiska ockupationen och inbördeskriget i Afghanistan har slagit sönder och skövlat ett redan tidigare mycket fattigt land. Sverige har genom katastrofbistånd sökt stödja offren för kriget. Detta bistånd bör fortsätta och utvecklas – inte minst med tanke på den påbörjade om än mycket osäkra sovjetiska reträtten. Stödet till bl.a. UNHCR:s arbete med de afghanska flyktningarna måste också öka. Afghanistan-kommitténs arbete är vidare utomordentligt värdefullt. De insatser som nu görs från svensk sida innebär en god grund för framtida svenskt bistånd den dag ett oberoende Afghanistan kunnat återupprättas. Utvecklingen på Filippinerna sedan några år tillbaka utgör utan jämförelse det mest positiva som hänt i tredje världen vad gäller demokratisk samhällsutveckling. Det filippinska folket har visat en anmärkningsvärd politisk mognad och uthållighet under den ibland kaotiska och hotfulla händelseutveckling som ägt rum sedan det bar fram Corazon Aquino som efterträdare till diktatorn Marcos. Det sätt på vilket presidentvalet 1986 liksom folkomröstningen och parlamentsvalen 1987 genomfördes ger anledning till förtroende för det fortsatta arbetet med att permanenta och befästa demokratiska förhållanden i landet. Den kommunistiska gerillans återupptagande av väpnade aktiviteter liksom de upprepade militärkuppöversöken utgör dock ett ständigt och allvarligt hot.

Filippinerna hör till gruppen mellaninkomstländer med en BNP per capita på 660 dollar. Befolkningen på ca 55 miljoner växer snabbt. Urbaniseringen som är en följd av stor arbetslöshet på landsbygden skapar stora sociala problem. Förhållandena på landsbygden ligger till grund för de alltjämt pågående väpnade oroligheterna på vissa öar. Under Marcos tid har ekonomin stadigt körts i botten. Behoven är stora. Det finns alltså starka biståndspolitiska skäl att ge bistånd till Filippinerna. Filippinerna bör därför göras till svenskt programland. Vi föreslår en landram på 50 milj. kr. för nästa budgetår.

5.2 Avbrytande och avveckling av svenskt bistånd

I valet av mottagarländer bör demokratimålet spela en mer framträdande roll än hittills. Det är inte lika enkelt att dra sig ur ett biståndssamarbete när det en gång påbörjats. Den politiska situationen i u-länder växlar ofta snabbt. Om vårt bistånd skall följa dessa konjunkturen blir det ineffektivt. När långsiktigheten överges är det de mottagande människorna som förlorar.

Vi kan ändå inte bortse från att tillståndet i vissa mottagarländer ställer oss inför svåra moraliska och biståndspolitiska problem. I något fall, såsom Sri Lanka, pågår grova kränkningar av mänskliga rättigheter i en politiskt instabil situation. I andra länder pågår visserligen ingen utveckling i fel riktning men i gengäld är diktaturen stabil. Förutsättningarna för en förändring eller för att svenskt bistånd skulle bidra till en förändring är små. Till denna kategori hör Vietnam.

Den biståndspolitik som nu förs innebär att det i praktiken bara är militärkupper typ Chile 1973 som – från demokratisynpunkt – kan leda till att bistånd avvecklas eller avbryts. Den smärtgränsen är för högt satt.

Beslut om huruvida ett programlandssamarbete skall fortsätta eller avvecklas innefattar svåra avvägningar. Det får emellertid inte leda till att bistånd fortsätter år efter år helt utan hänsyn till hur de mänskliga rättigheterna respekteras.

Man kan visserligen i varje läge invända att beslut om avveckling utgör demonstrationspolitik, att våra möjligheter att påverka i varje läge är större om vi fortsätter än om vi avvecklar.

Men detta handlar inte bara eller ens i första hand om demonstrationspolitik. Det handlar i stället om demokratimålets trovärdighet bland våra mottagarländer. Sveriges uppfattning om mänskliga rättigheter väger sannolikt lättare om mottagarna vet att deras beteende inte påverkar biståndssamarbetets framtid. Det handlar också om att pengarna skulle kunna komma till användning i länder och biståndsformer där demokratimålet lättare kan nås.

Bedömningen av om ett biståndssamarbete skall fortsätta måste innefatta flera hänsyn:

- om biståndet är effektivt och når sina målgrupper
- om biståndet kan bidra till att en utsatt nation kan stärka sitt oberoende
- om enskilda organisationer som är verksamma i mottagarlandet har behov av ett biståndssamarbete på statlig nivå som stöd och komplement till sin egen verksamhet
- om det finns starka skäl att bedriva ett katastrofförebyggande arbete
- om en utveckling mot demokrati och en ökad respekt för mänskliga rättigheter kan skönjas
- om vi har realistiska möjligheter att genom vårt bistånd bidra till en demokratisk samhällsutveckling.

Det är alltså fråga om en avvägning som måste göras från fall till fall och där exakta kriterier inte kan uppställas. Men några riktlinjer kan ändå anges.

Det måste finnas mycket starka särskilda skäl om ett land med ett stabilt totalitärt system skall få finnas kvar i kretsen av programländer. Enbart fattigdomskriteriet är inte tillräckligt. Det finns exempelvis fattiga afrikanska länder med bättre förutsättningar för demokrati än Vietnam.

På samma sätt måste länder bedömas, där omfattande och systematiska kränkningar av grundläggande mänskliga rättigheter – inklusive tortyr – under flera år varit en del av vardagen.

En del debattörer har hävdats att länder som bedriver anfallskrig bör uteslutas som mottagare av svenskt bistånd. Kriteriet är i praktiken avsett för Vietnam. Man har dock inte hävdats att biståndet till Tanzania borde avvecklats i samband med invasionen av Uganda, inte heller att biståndet till Etiopien borde avvecklas mot bakgrund av krigföringen i Eritrea.

Tillfälliga krig är tyvärr en del av verkligheten utanför terrorbalansens Europa. De kan inte i sig föranleda snabba biståndspolitiska omprövningar utan att långsiktigheten i samarbetet tar allvarlig skada. Krig med långvarig ockupation måste däremot betraktas som en allvarlig belastning på ett biståndssamarbete.

Bistånd bör avbrytas bara när de förutsättningar som samarbetet vilar på dramatiskt förändras.

Avveckling kan ske över en längre tidsperiod. Den bör ske i ordnade former så att inte biståndets innehåll och Sveriges trovärdighet som biståndsgivare tar skada. Gällande avtal skall fullföljas. Om det är nödvändigt skall enstaka projekt kunna drivas vidare även en tid efter att landramen avskaffats och övrigt samarbete upphört. Katastrofbistånd, humanitärt bistånd och bistånd genom enskilda organisationer skall kunna ges även efter att ett programlandssamarbete avvecklats. Avvecklingen bör föregås av tydliga signaler i dialogen mellan givare och mottagare.

Om utvecklingen går i fel riktning, om antalet kränkningar av de mänskliga rättigheterna tilltar eller om totalitära tendenser förstärks bör vi reagera på flera olika sätt. Både dialogen och andra diplomatiska kontakter bör utnyttjas för att framhålla Sveriges uppfattning. Landramen kan vid behov frysas eller sänkas. Slutligen bör vi söka biståndsformer som i så stor utsträckning som möjligt dels går vid sidan av regeringskanalerna, dels främjar politisk och ekonomisk mångfald.

5.3 Landramarna

Regeringens förslag till landramar bygger i huvudsak på SIDA:s förslag. Vi kan med två undantag tillstyrka förslagen.

När kriget i Vietnam upphörde i mitten av 1970-talet var det naturligt att landet gjordes till mottagare av svenskt bistånd. Det långvariga och fruktansvärda kriget hade allvarligt skadat landets utveckling och de mänskliga behoven var enorma. Vid sidan om dessa rent humanitära skäl var det från biståndspolitiska utgångspunkter synnerligen motiverat med bistånd till Vietnam. Det gällde främst att stärka Vietnams ekonomiska och politiska oberoende.

Svenskt biståndssamarbete med Vietnam har nu pågått i mer än tio år sedan krigsslutet. Landets ekonomiska och politiska oberoende får mot bakgrund av de gångna årens erfarenheter anses ligga utanför våra möjligheter att påverka. Den ekonomiska politiken har liberaliserats. Samtidigt är landets ekonomiska problem allvarliga. Något hopp om att en utveckling i demokratisk riktning skulle påbörjas eller att Sverige skulle kunna inspirera en sådan finns knappast. Vi måste se mycket allvarligt på de kränkningar av de mänskliga rättigheterna som förekommer.

Det finns därför skäl att från rent biståndspolitiska utgångspunkter ifrågasätta ett förnyat biståndssamarbete med Vietnam, även om vi bör se till att de projekt som vi medverkat till kan överleva. Vi bedömer i dag akuta biståndsbehov främst i länderna i Afrika söder om Sahara som väsentligt större.

Den vietnamesiska invasionen av Kampuchea julen 1978 var, trots det mardrömsliknande tillstånd som rådde under Pol Pots diktatur, ett klart brott mot folkrätten. Detta har under lång tid utgjort en svår belastning både för svenskt bistånd och för svensk biståndsopinion.

Mot denna bakgrund föreslår vi att biståndet till Vietnamn avvecklas. Några bindande åtaganden för tiden efter 1990 har inte gjorts. Vidare håller Sveriges engagemang i Bai-Bang-projektet på att avslutas. Någon ny landram bör mot den bakgrunden inte behöva sättas upp efter 1990. Då får prövas hur eventuella återstående insatser skall avslutas. En plan för hur en avveckling av biståndet till Vietnam skall ske enligt dessa riktlinjer och i biståndspolitiskt ordnade former skall utarbetas. Landramen bör nu sänkas med 100 milj. kr. till 200 milj. kr.

Enligt Amnesty årsbok 1988 sitter enligt inofficiella bedömningar fortfarande flera hundra människor i Laos fängslade utan rättegång sedan 1975 för att "omskolas". Amnesty har också tidigare protesterat mot att det inte finns några lagar som skyddar människor som anklagas för politiska brott. Andra fångar har dock börjat frigges.

Biståndet till Laos kan motiveras med att landet är ett av världens fattigaste och att vi vill stärka dess oberoende gentemot Vietnam. Den mer marknadsinriktade ekonomiska politik som nu förs är i och för sig ett steg i rätt riktning. Någon påfallande biståndspolitisk effekt har dock inte registrerats, inte heller några stora framsteg vad gäller demokrati och mänskliga rättigheter. Mot denna bakgrund finns det skäl att inta en mer avvaktande hållning än regeringen gör. Vi föreslår en oförändrad landram på 70 milj. kr.

Biståndet till Etiopien har mycket långa traditioner, alltsedan missionens första insatser på 1800-talet. Upprepade svältkatastrofer under senare år har motiverat omfattande insatser både för att avhjälpa akut nöd och förebygga nya tragedier.

Länge kunde det svenska biståndet till Etiopien anses nå ut till de fattigaste målgrupperna och uppnå goda resultat bl.a. i jordbruk och landsbygdsutveckling. Under 1980-talet har den nuvarande regimen i Addis Abeba med sin politik alltmer försämrat förutsättningarna för fortsatta utvecklingsinsatser och bidragit till att framkalla de omfattande svältkatastroferna. Det är främst det tvångsmässiga bybildningsprogrammet med sikte på ett kollektiviserat jordbruk som bidrar till detta. Så sent som i slutet av 1988 beslutade de etiopiska makthavarna trots stark kritik från omvärlden att fortsätta denna politik.

Kriget i Eritrea har pågått i snart tre hela decennier. Under 1980-talet har det nått en omfattning av tidigare inte skådat slag. De ständiga etiopiska militära offensiverna, understödda av sovjetiska rådgivare och omfattande materiella leveranser, gör alltmer förödande ingrepp i Eritrea.

Samtidigt har det massiva folkliga stödet i Eritrea för befrielsekampen gjort att varje etiopisk offensiv slagits tillbaka. En militär seger för Etiopien

verkar helt utesluten, inte minst mot bakgrund av det obefintliga stödet bland befolkningen i resten av Etiopien. Ett fortsatt utnöttningskrig får förödande konsekvenser för Eritrea och dess befolkning. Ännu verkar emellertid inte regimen i Addis Abeba över huvud taget diskutera ett erkännande av det eritreanska folkets rätt till självbestämmande.

Svenskt bistånd bör i än högre grad ges till offren för kriget i Eritrea, såväl inne i landet som i flyktinglägren utomlands.

Någon demokratisk samhällsutveckling har inte kunnat skönjas i Etiopien som helhet, vare sig under kejsartiden eller under den nuvarande marxistiska regimen. Övergripenheten mot enskilda såväl som befolkningsgrupper är omfattande och väldokumenterad. Amnesty rapporterar om ett stort antal politiska fångar, sannolikt flera tusen, och en omfattande tortyr.

Den demokratistödande verkan av vårt utbildningsbistånd motverkas dessvärre av att skolorna har indoktrinering i marxism på schemat. Det är angeläget att noga följa utvecklingen i Etiopien vad gäller krigföringen i Eritrea, respekten för mänskliga rättigheter och våra möjligheter att nå resultat för att bedöma programlandssamarbetets framtid.

Mot bakgrund av vad vi i dag vet finns det skäl att ge biståndet till Etiopien en utpräglad katastrofinriktad karaktär med tonvikt på förebyggande och beredskap. Biståndet bör i så stor utsträckning som möjligt förmedlas via kanaler vid sidan av regimen.

6 Bistånd för utveckling

Vårt bistånd är endast en del av våra samlade relationer till u-länderna. För de fattigaste u-länderna är det en mycket viktig del. De har en mycket liten andel av världshandeln och ett skriande behov av nya resurser.

Sveriges medborgare ställer berättigade krav på att biståndet skall användas på effektivast möjliga sätt. Samma krav kan givetvis med all rätt ställas av de människor vi avser att hjälpa. En ständig prövning måste därför göras så att effektiviteten i biståndet kan förbättras.

Det förutsätter en beredskap att ompröva gamla föreställningar om hur bistånd skall utformas när sådana visar sig stämma illa med verkligheten, en fungerande utvärdering och en politisk vilja att utforma biståndet enbart med hänsyn till de mottagande människornas behov.

På senare tid har betydande förbättringar genomförts i det bilaterala biståndet. Omläggningen av vattenprogrammen i Afrika är ett av flera exempel på detta.

I detta avsnitt redovisar vi våra förslag om hur innehållet i biståndet bör förändras och utvecklas så att vårt stöd på effektivast möjliga sätt skall komma de behövande människorna till del.

6.1 Landsbygdsutveckling

Vårt bistånd bör i första hand inriktas på landsbygdsutveckling. Det är på landsbygden som de flesta fattiga människorna finns. Det är på grund av landsbygdens fattigdom som miljoner människor i u-länderna flyttar till storstädernas misär, sysslöshet och svält. Det är landsbygden som drabbas hårt av olika katastrofer som torka, översvämningar och ökenutbredning –

ofta resultatet av människornas ingrepp i naturen. Det är genom åtgärder på landsbygden, och endast där, som u-länderna åter skulle kunna bli i stånd att försörja sin befolkning med mat för dagen.

Det är mat, vatten och bränsle – människors grundläggande behov – som det gäller. En landsbygdsutveckling som blir bestående förutsätter de berörda människornas egen medverkan. För att detta skall vara möjligt måste landsbygdsutvecklingen inriktas på en anpassning till de naturgivna förutsättningarna, till de mottagande människornas kultur- och levnadsvillkor och på småskaliga projekt med anpassad teknik.

Den kraftigt ökande urbaniseringen i tredje världen kommer trots satsningar på landsbygdsutveckling naturligtvis att fortsätta. Skillnaderna i levnadsvillkor är många gånger ännu större i storstadsområdena än på landsbygden. De sociala förhållandena i slum och kåkförstäder i u-ländernas miljonstäder är värre än på landsbygden. Liksom på landsbygden hör även i städerna kvinnor och barn till dem som drabbas hårdast. Denna utveckling förtjänar en större uppmärksamhet i framtiden.

6.2 Förebyggande bistånd

De fattiga länderna drabbas hårt av ständigt återkommande katastrofer. Antalet offer har dessutom ökat kraftigt på senare år. Sex gånger fler människor dog i katastrofer under 1970-talet än under 1960-talet.

Det börjar bli alltmer uppenbart att många av dessa katastrofer, och inte minst den omfattning de får, egentligen är ett resultat av miljöförstöring och överutnyttjande av naturresurser. Den är i sin tur i stor utsträckning en direkt följd av fattigdomen och underutvecklingen i sig.

Katastrofförebyggande bistånd är därför, som inte minst Röda korset övertygande visat, av största vikt både för att rädda människor undan kommande katastrofer och för att bidra till en utveckling som minskar risken för kommande katastrofer. Vårt bistånd bör därför i högre grad inriktas på katastrofförebyggande insatser och på uppbyggande av en katastrofberedskap i särskilt hårt drabbade områden.

Möjligheterna att göra biståndsinsatser i anslutning till pågående fredsprocesser måste tas till vara. Det gäller bl. a. det som sker i Namibia och Angola. Även i Afghanistan och Kampuchea kan liknande insatser bli aktuella. Det kan därför finnas skäl att öppna möjligheter att använda katastrofanslaget i detta syfte. Det bör dock understrykas att det skall vara fråga om reella biståndsinsatser i syfte att främja återuppbyggnad. Svenskt deltagande, t. ex. i övervakningsstyrkor av olika slag, bör inte finansieras via biståndsanslaget.

6.3 Miljö, markvård och energi

Miljöförstörelsen i u-länderna är både allvarligare och av delvis annan karaktär än i flertalet i-länder. Den drabbar ofta mer direkt möjligheterna att tillgodose de mänskliga basbehoven av mat, vatten och bränsle. I viktiga avseenden har u-länderna en betydligt känsligare naturmiljö än många i-länder. Välbekanta exempel på denna miljöförstörelse är ökenspridning, ödeläggelse av tropisk regnskog och förorening av högproduktiva kustvattnen. Det är således nödvändigt att integrera miljöaspekterna i allt utvecklingsarbete som påverkar miljön.

Insatser för miljö, markvård och energi är naturliga och viktiga inslag i både landsbygdsutveckling och katastrofförebyggande bistånd och måste därför få stort utrymme inom ramen för det landprogrammerade biståndet. Sverige har dock förutsättningar att göra ytterligare insatser på dessa områden, insatser som inte behöver begränsas till våra huvudmottagarländer.

Detta är så mycket mer motiverat som dessa problem ofta har en regional utbredning. Östafrika är ett belysande exempel. Jordförstöring låter sig inte hejdas av konstlade nationsgränser. Ytterligare insatser i Västafrika och Sahel-området bör också kunna bli aktuella.

Miljön får inte betraktas som en avgränsad sektor i biståndet. Sambanden mellan miljövård och utveckling är så starka att de måste påverka allt bistånd. Huvuddelen av miljövårdsinsatserna måste därför ske i form av miljöhänsyn i alla utvecklingsprojekt som påverkar miljön. Men ett kompletterande miljöanslag vore ändå av mycket stort värde. Därmed skulle en post stå till förfogande för miljöinsatser, som av olika skäl inte kommer till stånd på andra sätt.

Ett sådant anslag inrättades under den tid folkpartiet hade ansvaret för biståndspolitikerna men avskaffades av den socialdemokratiska regeringen efter regeringsskiftet 1982. Biståndsministern föreslår nu dels en delpost för miljöinsatser i det multilaterala biståndet, dels ett anslag för särskilda miljöinsatser i det bilaterala biståndet. Vi välkomnar denna kursomläggning.

Vi vill betona att även den s.k. gröna naturvården såsom skydd av värdefulla naturområden och bevarande av hotade växt- och djurarter bör kunna få ett betydande svenskt bistånd. Detta bör tydligt markeras i riktlinjerna för det nya anslaget användning.

Det är inte ovanligt att biståndsprojekt t.ex. inom kraftverks- och bevattningsområdena snarare har bidragit till miljöförstöring än hejdat den. Det är nödvändigt att varje biståndsinsats som kan komma att påverka miljön kombineras med miljökonsekvensanalyser. Denna typ av analyser kan också ingå som en självständig del i det svenska biståndet. En förutsättning för att detta skall fungera är att biståndsadministrationen har tillgång till biologiskt skolad personal.

Med tanke på miljöfrågornas växande betydelse i biståndspolitikerna bör svensk biståndspersonal fortbildas på detta område.

Genom energibistånd har Sverige möjlighet att medverka i arbetet för att kartlägga och utveckla nya och förnybara energikällor. Inriktningen bör vara att förbättra energisituationen på landsbygden – ute hos människorna i byarna. Det rör sig inte bara om ersättning av den för många u-länder dyra oljeimporten utan också om åtgärder mot den allt mer utbredda bristen på ved för de dagliga hushållsgöromålen.

Insikten om miljö- och naturresursfrågornas avgörande betydelse för u-ländernas utveckling bör i ännu större utsträckning sätta sin prägel på Sveriges agerande i internationella sammanhang. Det är viktigt att våra representanter i olika FN-organ agerar samordnat. Krav på miljöhänsyn skall inte hållas levande bara på miljökonferenser utan i alla sammanhang där u-landsproblem behandlas.

6.4 Stöd till inhemskt enskilt företagande, hantverk, småindustri och lantbruk

Mot. 1988/89
U202

Många u-länder har valt en utvecklingspolitik som hämmat eller rent av hindrat enskilda människor och initiativ att inom landet frigöra och skapa resurser. Dit hör bl. a. diskriminering och t. o. m. fördrivande av de samhällsgrupper, många gånger minoriteter, som före landets oberoende burit upp företagssamhet och handel. Behandlingen av asiaterna i Östafrika, särskilt Uganda, är ett sådant exempel.

Inom jordbruket har den inhemska livsmedelsförsörjningen ofta drabbats särskilt hårt. Många småbrukare har genom påtvingad kollektivisering eller genom hård prisreglering av jordbruksprodukter förlorat incitament att producera mer än för familjens egna behov. I flera länder håller denna politik nu på att mjukas upp, i vissa fall överges helt. I Etiopien går utvecklingen dock i motsatt riktning.

Ökad jordbruksproduktion och framväxt av enskilt företagande i u-länderna kommer att visa sig vara av avgörande betydelse för deras ekonomiska utveckling. Sverige bör därför i ökande utsträckning såväl inom landprogram som genom särskilda insatser i andra u-länder bl. a. via SWEDFUND och inom ramen för det tekniska samarbetet via BITS ge stöd till projekt som gynnar uppkomsten av inhemskt enskilt företagande, hantverk, småindustri och lantbruk.

En friare ekonomi med större utrymme för entreprenörer, kreativitet och småföretag skulle bidra både till resurstillväxt och till den mångfald som ger näring åt en demokratisk samhällsutveckling. I denna typ av bistånd kan svenska företag och näringsorganisationer ge värdefulla bidrag bl. a. enligt mönster från det s. k. systerindustriprojektet i Tanzania. Stöd bör också lämnas för åtgärder som främjar export av u-landsprodukter.

6.5 Utbildning och hälsovård

Den kris som drabbat främst Afrika kan inte dölja det faktum att den grundläggande skolutbildningen och den lokala hälsovården byggts ut i stor omfattning under de gångna 25 åren. Läskunnighet och kraftigt höjd medellivslängd är bara ett par bevis för framgångarna. Men samtidigt utgör krisen i Afrika det största hotet mot de framsteg som gjorts. Betalningsunderskott och budgetnedskärningar slår särskilt hårt mot de skolor och sjukhus som redan finns.

God hälsa och grundläggande skolutbildning är hörnstenar för enskilda människors förutsättningar att förändra sin tillvaro. Härigenom ges människor möjlighet till ett drägligare liv. Detta ger ökad styrka att ställa berättigade krav på inflytande över samhällsutvecklingen. Insatser på dessa områden är av avgörande betydelse för en höjning av produktiviteten också inom andra samhällssektorer.

I många u-länder är människorna den största utvecklingsresursen. En fortsatt förbättring och utveckling av skola och hälsovård är en grundförutsättning för utveckling på andra områden. Svenskt bistånd bör även fortsättningsvis ges inom utbildning och hälsovård. Med de ökande svårigheterna för mottagarländer att finna resurser för att upprätthålla den standard

som uppnåtts bör ökade resurser satsas på att konsolidera särskilt undervisning och hälsovård för landsbygdens befolkning. Dit hör även stöd till import av nödvändig undervisningsmaterial och sjukvårdsutrustning.

I vårt bistånd bör vi vidare uppmärksamma den utveckling och de växande problem som den snabbt ökande alkoholkonsumtionen i många u-länder för med sig. Alkoholism och olyckor förorsakade av alkoholförtäring hör tillsammans med aids-epidemin till de faktorer som snabbt kan lamslå en bräcklig sjukvårdsapparat.

6.6 AIDS

Aidsepidemin är en ny och utomordentligt allvarlig belastning på redan hårt drabbade u-länder. Rapporter om HIV-smittans snabba utbredning i Afrika antyder att en katastrof redan är ett faktum. Det finns t ex uppgifter om att antalet fall fördubblas väsentligt snabbare än i USA och Europa.

Aidsepidemin kommer med all sannolikhet att bli en väldig utmaning för världens biståndsgivare. Risken är uppenbar att ökningen av antalet aidsfall kommer att knäcka en redan starkt underutvecklad sjukvård.

Den rivstart som Sverige redan genomfört förtjänar uppskattning. Sverige har engagerat sig på en rad olika sätt: genom WHO, genom bilaterala insatser och genom nordiskt samarbete. Allt talar för att detta bistånd kommer att behöva mångdubblas i omfattning. En inriktning bör vara att det avdelas en miljard kronor för internationella aidsinsatser inom den närmaste femårsperioden.

Biståndsinsatser mot aids bör rymmas under en rad olika anslag, även andra än Särskilda program där huvuddelen av insatserna nu skall ligga bl. a. de enskilda organisationerna. Direkta insatser måste kunna göras där behoven finns oavsett om det berörda landet ingår i kretsen av programländer eller inte. Sverige bör vidare verka för en ökad aktivitet på detta område inom ILO.

6.7 Familjeplanering

Befolkningsfrågorna måste ägnas större uppmärksamhet i biståndsarbetet. Erfarenheterna från FN:s befolkningskonferens i Mexico City understryker detta. Prognoserna är särskilt i Afrikas fall mycket oroande.

Det är därför glädjande att u-ländernas intresse för familjeplanering starkt har ökat sedan den förra befolkningskonferensen 1974. Ett betydelsefullt inslag i svensk biståndspolitik måste vara att genom utbildning och information bistå och göra det möjligt för föräldrar i tredje världen att själva planera och ta hand om det antal barn de önskar.

Folkpartiet tar bestämt avstånd från varje form av tvång inom familjeplanering. Vi bör inte heller stödja program som avser att locka till sterilisering med hjälp av vilseledande information, förmåner till klienter och/eller personal eller med bestraffningar till dem som inte utför ett fastställt antal steriliseringar etc.

Tonårsflickor i städerna är särskilt utsatta. Tonårsgraviditeterna och könssjukdomarna ökar. Familjeplaneringen vänder sig oftast enbart till kvinnor. Män behöver bättre beredskap för att kunna ta ansvar som fäder,

och för att förstå konsekvenserna av graviditeter för kvinnors och barns hälsa och livsmöjligheter. Kvinnor får i bästa fall råd genom bybarnmorskor och genom barn- och mödravård. För tonåringar och män fordras andra kanaler: genom industrier, militäranläggningar och skolor.

På få områden har Sverige en så lång tradition och god kunskap som på familjeplaneringens. Det finns därför anledning att prioritera denna i det svenska biståndet. Stödet till familjeplanering bör inte heller begränsas till programländer.

6.8 Katastrofbistånd

Beredskapen för katastrofinsatser måste vara hög. Det råder därvid inget motsatsförhållande till en ökad satsning på katastrofförebyggande bistånd. Tvärtom understryker Sture Linnér i sin utredning att katastrofbiståndet närmare bör länkas samman med det långsiktiga utvecklingsbiståndet.

De senaste årens hunger- och svältkatastrofer först i Södra Afrika och sedan i Sahel-regionen, särskilt då i Etiopien och Sudan, visar med största tydlighet att katastrofer av olika slag nästan blivit vardagsrutin i de fattiga länderna. När katastrofer inträffar måste vi vara beredda till snara och omfattande insatser för att rädda liv. Behoven växer i samband med de återkommande svältkatastroferna i Östafrika, särskilt Etiopien.

Det överskott som svenskt jordbruk producerar kan ge ett visst bidrag till våra katastroflindrande insatser. Ett planerat överskott i svenskt jordbruk är dock inte ett lämpligt sätt att hjälpa u-länderna. Sverige kan på sikt ge effektivare hjälp på annat sätt: genom att stödja utvecklingen av u-ländernas eget jordbruk och genom miljövårdande insatser bl.a. för att stoppa ökenutbredningen.

7 Kvinnor och bistånd

Kvinnor utgör halva mänskligheten, förfogar över en tiondel av världens inkomster, äger mindre än en hundradel av världens rikedomar samt svarar för två tredjedelar av alla arbetstimmar i världen.

Det mesta av detta arbete utförs av landsbygdens kvinnor. De brukar jorden, ansvarar för beredning och lagring av matgrödor, de hämtar vatten och bränsle och de lagar maten åt hushållets medlemmar. Ibland marknadsför de också överskottet som produceras, men det vanliga är ändå att männen kontrollerar inkomsten av försäljningen. Kvinnors arbetsvillkor är ofta så dåliga, deras arbetsdagar så långa och produktiviteten i deras arbete så låg att varje förbättring får social och samhällsekonomisk betydelse.

Erfarenheten visar att bistånd till kvinnor får spridningseffekter. Kvinnor har huvudansvaret för barn, och mycket av vardagsomsorgen om män, gamla och sjuka faller också på kvinnorna. Ca 80 % av dem som lever i flyktingläger är kvinnor. Arbetslösa fattiga kvinnor i städerna bor i eländiga bostäder och tvingas ofta ut i prostitution och förnedring. Det är mot denna bakgrund som man idag talar om "fattigdomens feminisering". Kvinnornas bidrag till ekonomin har oftast underskattats och ibland har t.o.m. kvinnorna missgynnats av de utvecklingsinsatser som gjorts. Det är hög tid att göra biståndet i dess helhet mer kvinnoinriktat. Vi anger här i likhet med förra året de riktlinjer som bör gälla.

Kvinnoaspekten bör i fortsättningen integreras i alla sektorer och projekt, dels genom speciella kvinnoprojekt när omständigheterna motiverar det. Kvinnors behov och biståndets konsekvenser för kvinnors skall beaktas i hela biståndsverksamheten. Ett sådant kvinnoperspektiv skall finnas med i hela programcykeln – från planering och genomförande till uppföljning och utvärdering.

Folkpartiets biståndspolitik syftar därför till att

- underlätta för kvinnor att försörja sig,
- ge u-landskvinnor ökad kontroll över produktionen och resurser samt tillgång till god utbildning,
- ge kvinnor nya möjligheter till försörjning i den formella och informella sektorn,
- underlätta omsorgen av barn,
- minska den tid som går åt till hushållsarbete,
- ge möjligheter till människovänliga bostäder, hälsovård och frivillig familjeplanering,
- ge kvinnor på såväl givar- som mottagarsidan möjlighet att aktivt delta och medverka i biståndets utformning i stort och i planering, genomförande och utvärdering av enskilda biståndsinsatser,
- biståndsprojekt som befaras ge negativa konsekvenser för kvinnor inte kommer till stånd, och om de existerar bör de ses över.

Självklart har u-ländernas egna regeringar det största ansvaret för utvecklingen mot ett mera jämlikt och jämställt samhälle men också utländska givare kan spela en viss roll.

För varje programland skall ett handlingsprogram utarbetas som skall sammanfatta kvinnors problem. I detta skall också ges konkreta förslag på hur kvinnoaspekterna skall integreras i aktuella sektorsprogram. Desutom skall det innefatta ett särskilt program av speciell vikt för kvinnorna. Detta projekt kan ev finansieras med medel utanför landramen och genomföras i nära samarbete med kvinnobyråer, kvinnoorganisationer och kvinnoministerier.

I länder där det är lämpligt utvidgas direktstödet till kvinnoorganisationer till att gälla andra organisationer som arbetar med att stärka fattiga av båda könen. Pengar utöver landramen bör kunna användas i ökad omfattning även till detta.

Den regionala kvinnoenheten i Kenya bör ges särskilt stöd så att den kan verka under rimliga villkor och bilda mönster för kommande regionala enheter på andra håll. På varje biståndskontor bör det finnas en handläggare med huvudsakligt ansvar för s.k. kvinnofrågor. Detta hindrar inte att alla där verksamma bör bevaka dessa aspekter. Men erfarenheterna visar att det är när någon har ett uttalat specialansvar som förutsättningarna är störst att få något utträttat.

Tekniskt bistånd har i allmänhet inte tagit hänsyn till kvinnors livssituation och behov. Detta beror främst på att kvinnor arbetar i självhushåll och inom den informella sektorn av ekonomin, områden som ofta är ointressanta för biståndsprogram. Kvinnor får då inte heller tillgång till råmaterial, kunskap, teknologi, träning, krediter etc. Det händer t.o.m. att projekt som syftar till att rationalisera mäns arbete inom t ex avsaluproduktionen ökar kvinnors

arbetsbörda utan att öka deras inkomst. Samtidigt har införandet av ny teknologi på sina håll lett till att kvinnor förlorat sina inkomstkällor.

Kvinnor måste vara med i hela den process som föregår framtagande av de nya arbetsbesparande redskapen för hushållen.

Kreditgivning till kvinnor på deras villkor är en ganska ny företeelse. Fattiga ej läskunniga kvinnor har ofta svårt att få låna i bank. De kan inte visa upp någon säkerhet, de behöver sin mans underskrift och banktjänstemännen har inte tid att hjälpa dem med formulären. Krediter kan också vara bättre än gåvor eftersom de tränar den kreativa förmågan att försöka lösa problem.

Det ger också träning i att utveckla lönsamhetstänkande. Kreditgivning till kvinnor behövs både på landsbygden och i städerna. Det är viktigt att kvinnor och män får lån var för sig. Annars är risken stor att mannen tar över och bestämmer hur eventuella vinster skall användas. Inkomstskapande projekt och småföretagande för kvinnor på landsbygden, i städernas slum och i flyktingläger, kan initieras och expandera genom krediter. Dessa kan ge möjlighet för kvinnor att på allvar komma in i penningekonomin. Det kräver rådgivning och uppsökande verksamhet. I detta avseende bör SIDA öka sin verksamhet.

Ett annat område som är ytterst viktigt för kvinnorna är mödra- och barnhälsovården.

En elementärt utbildad barnmorska bör vara en minimimålsättning i varje by. Barnmorskan blir ofta den nyckelperson som länkar samman traditionella och moderna kunskaper i förlossningsvård, barnavård, familjeplanering och andra hälsofrågor.

Men det är viktigt att kvinnors hälsoproblem inte isoleras till deras reproduktiva roll och bara löses inom mödra- och barnhälsovården. Kvinnors hårda arbete i hushåll, jord- och skogsbruk, handel och industri, gör dem särskilt sårbara mot bakgrund av de krav moderskapet ställer på dem. Hälsoprogram bör anknyta till förvärvsarbetet och lyfta fram hälsorisker och brist på arbetarskydd.

Kvinnor spelar en central roll när det gäller att bekämpa undernäring. Det är framför allt växande barn och gravida och ammande kvinnor, vilka har ett särskilt stort näringsbehov, som ligger i undernäringens riskzon. BESPISNINGSPROGRAM, kampanjer mot bristsjukdomar, kontroll av marknadsföring är exempel på viktiga insatser inom näringsområdet.

Det finns ett klart samband mellan mödrars läskunnighet och utbildning och barns hälsa och näringsssituation. Ju bättre utbildning kvinnor har, desto mindre är risken att deras barn dör i späda ålder. Trots detta är 2/3 av världens analfabeter kvinnor och antalet icke läskunniga kvinnor i världen växer snabbare än någonsin. Flickor har ofta svårt att fullfölja sin skolgång p.g.a. hemsysslor och för att de måste passa småsyskon.

Numera blir också överföringen av traditionella kunskaper allt ovanligare. Detta kan föra med sig att t.ex. unga flickor går miste om den sexualupplysning gamla bykvinnor gav i samband med att flickorna invigdes i de vuxna kvinnornas värld. Alfabetiseringsprogram är ett viktigt sätt att nå kvinnor. Yrkesutbildning, arbetsanpassad träning och rådgivning är andra viktiga områden.

Kvinnans roll som jordbruksproducent har försumrats. Traditionell jordbruksrådgivning har oftast riktats till män. Kvinnors arbete i jordbruket måste underlättas genom anpassad teknologi. I byskogsprogrammen bör särskild hänsyn tas till kvinnorna bl.a. så att den tillgängliga brännveden kommer dem till godo.

Under överskådlig tid kommer ved att vara den främsta bränslekällan i u-länderna. Allt fler biståndsprogram lanseras för att söka förhindra att ytterligare mark och vattenresurser förstörs och för att tillgodose efterfrågan på brännved och kreatursfoder. I många länder ger bränslekrisen upphov till undernäring eftersom man alltmer hänvisas till att äta kall mat eller mat som kräver kort koktid. Den nya typen av skogs- och trädbbruk kräver utbildning och nytänkande av dagens skogspersonal.

Enligt Världshälsoorganisationens, WHO, uppskattningar kan 80 % av alla sjukdomar i u-länder på ett eller annat sätt sättas i samband med dåligt vatten eller felhantering av det. Kvinnorna är mest utsatta eftersom de dagligen handskas med vatten vid hämtning, tvättning, matlagning osv. Trots detta har de i allmänhet inte fått möjlighet att delta i utformning, skötsel och underhåll av vattenprogrammen. De är dåligt representerade i förvaltning, byledning och vattenkommittéer. En folklig förankring av vattenprojekten och lokalt underhåll förutsätter tekniskt enkla anläggningar.

Utbildning av kvinnor i hur man underhåller vattenanläggningar måste ingå i vattenprogrammen. Män bör påverkas så att de också accepterar och uppmuntrar kvinnor som beslutsfattare och ansvarstagare i bl.a. vattenfrågor.

Kvinnor blir ofta lämnade kvar som ensamförsörjare på landsbygden. Det är nödvändigt att kvinnorna får tillträde till fler arbetsområden inom den moderna sektorn. Men tyvärr är det ofta så att när arbetslösheten är hög är t.ex. industriidkarna inte beredda att ta verklig hänsyn till kvinnorna utan föredrar manlig arbetskraft. Ansvar för barnen gör kvinnorna sårbara och mindre attraktiva på arbetsmarknaden. Kvinnor får ofta nöja sig med de mest okvalificerade och rutinmässiga arbetena. Anställningstrygghet, arbetsvillkor och löner blir därefter.

Företrädare för svenskt bistånd bör verka för att kvinnor får samma lön som män för lika arbete, får del av internutbildning och att barnomsorg och barnhälsovård prioriteras. Det finns risk att vissa företag tvekar att anställa kvinnor med tanke på kortsiktiga kostnader. Ändå måste krav ställas för att man på sikt skall komma till rätta med exploateringen av kvinnor i u-länderna.

8 Multilateralt bistånd

Sverige har alltid framhållit värdet av bistånd genom multilaterala biståndsorgan och särskilt då inom ramen för FN-familjen. Den stora fördelen med multilateralt bistånd är att det gör mottagarländerna mindre beroende av politisk välvilja från enskilda givarländer. Genom att kanalisera biståndsmedel genom multilaterala biståndsorgan kan resurserna fördelas på fler mottagarländer än de som i första hand kommer ifråga för bilateralt bistånd. Genom det multilaterala biståndet nås praktiskt taget alla u-länder oavsett storlek och politisk eller ekonomisk betydelse.

För svensk del är det multilaterala biståndet genom FN:s olika biståndsorgan ett uttryck för den stora vikt vi vill lägga vid Förenta Nationernas arbete för fred och utveckling i världen. Under det senaste året tycks FN för första gången på mycket länge ha återvunnit sin förmåga att fylla denna utomordentligt viktiga funktion i flera långvariga regionala konflikthärddar. Det finns anledning att förmoda att detta kommer att ytterligare stärka kraven på biståndsinsatser genom FN-familjens olika biståndsorgan.

Genom Afrikas kris har Världsbanksgruppen (Världsbanken och Internationella Utvecklingsfonden/IDA) liksom FN:s biståndsorgan (FN:s Utvecklingsprogram/UNDP och fackorganen) under 1980-talet fått en kraftigt ökad inriktning på de minst utvecklade länderna, särskilt i Afrika söder om Sahara. Mer än 90 % av IDA:s utlåning går idag till de fattigaste länderna och är i första hand inriktad på landsbygdsutveckling, utbildning, hälsovård och vattenförsörjning.

Världsbanken har på senare år kritiserats starkt för de miljömässigt mycket allvarliga konsekvenser som ett antal stora Världsbanksfinansierade investeringsprojekt visat sig ha i en ekologiskt många gånger mycket starkt påfrestad u-landsmiljö. Dessa projekt har dessutom i flera fall inneburit omfattande tvångsförflyttningar av fattiga människor. Denna kritik har i flera avseenden haft god grund. Det är därför glädjande att det nu skett en betydelsefull omsvängning inom Världsbanken, där en kraftig satsning gjorts såväl organisatoriskt och insatsmässigt på en större hänsyn till miljön i u-landsutvecklingen från Världsbanksgruppen.

Såväl IDA som UNDP har fått minskade resurser under 1980-talet. Det slår hårt mot de två tyngsta multilaterala biståndsorganen, vilka är inriktade på att stödja de fattigaste u-länderna, särskilt i Afrika söder om Sahara. Såväl Världsbanksgruppen som FN:s biståndsorgan är av vital betydelse för u-ländernas utveckling och särskilt för de fattigaste. Det bör vara Sveriges målsättning att söka få till stånd ökade resurser till detta arbete. Under tiden bör Sverige ta ett särskilt ansvar för att tillse att dessa biståndsorgan bl.a. genom extra svenska bidrag har möjlighet att fortsätta sin verksamhet på en rimlig nivå. Förhoppningsvis tillfälliga extrainsatser från svensk sida bör kunna ha en internationell opinionsbildande verkan. Sverige har stor anledning att kraftfullt verka för att de rika länderna åter lever upp till sin tidigare åtaganden gentemot de multilaterala biståndsorganen och särskilt IDA och UNDP. Anslaget till IDA föreslås därför öka med ytterligare 45 milj. kr. och till UNDP med 20 milj. kr.

Trots att regeringen såväl i årets biståndsbudget som i de närmast föregående starkt understrukt värdet av de multilaterala biståndsorganens insatser och deras stagnerande resurser, har det svenska biståndet genom multilaterala biståndsorgan sjunkit till den lägsta andel som det multilaterala biståndet någonsin haft. 1962/63 var andelen 68 %. 1968 hade andelen redan sjunkit till 42 % i takt med att det bilaterala biståndet genom SIDA utvecklades. I mitten av 1970-talet när biståndet ökat till 1 % av BNP var andelen multilateralt bistånd 36 %. Under 1980-talet har andelen krupit under 30 %nivån, där den möjligen tycks ha stannat upp. Åtminstone på kort sikt bör andelen multilateralt bistånd tillåtas öka med hänvisning till de akuta finansiella problem som de multilaterala biståndsorganen för närvarande kämpar med.

Det är visserligen sant att Sverige såväl nominellt som per invånare varit och är en av de största biståndsgivarna till olika multilaterala organ. I takt med att andra stater tar en rimligare andel av sitt ansvar kan också Sveriges andel komma närmare en som motsvarar våra förutsättningar. Men samtidigt som resurserna till IDA och UNDP sjunkit har också Sveriges andel sjunkit. Under andra hälften av 1970-talet var vår andel av UNDP:s program 11 %. Nu är den 7-8 %. Vid den sjätte påfyllningen till IDA i början av 1980-talet var vår andel 3 %. I åttonde påfyllningen för slutet av 1980-talet är den 2,6 %.

Som ovan anförts har Världsbanksgruppen utsatts för omfattande kritik. Även mot flera FN-organ har stark kritik framförts. Vi kan inte blunda för att kritiken i en del fall varit befogad. Den gäller också effektiviteten hos flera av FN-organen. Detta bör leda oss till att ställa krav på och medverka till att effektiviteten och inriktningen på FN-organens arbete förbättras och i högre utsträckning ställs i samklang med våra egna biståndspolitiska mål. I flera avseenden kan vi redan se en utveckling i den riktningen.

I den välkomna debatten om mål och medel för det svenska u-landsbiståndet får inte det multilaterala biståndssamarbetet glömmas bort. De svenska biståndsmålen gäller hela det svenska u-landsbiståndet. Som vi påpekade i förra årets biståndsmotion från folkpartiet, har detta bl.a. vid ett flertal tillfällen framhållits av Rädda Barnens generalsekreterare Thomas Hammarberg i hans förslag till en svensk politik för mänskliga rättigheter i världen.

Även inom ramen för de multilaterala biståndsorganens verksamhet bör Sverige därför betydligt mer kraftfullt verka för att ökad hänsyn tas till såväl att stödja en demokratisk samhällsutveckling och respekt för mänskliga rättigheter som att i högre grad beakta och främja miljöaspekterna. Den nordiska FN-studien kan säkert bidra till detta, men det multilaterala biståndet behöver dessutom en samlad politisk översyn, som också skulle bidra till en bättre politisk förankring. Som grund för en mer aktiv svensk politik i de multilaterala biståndsorganen bör därför en parlamentariskt förankrad samlad översyn av det svenska multilaterala biståndssamarbetet göras.

Många av FN:s fackorgan står inför växande krav på insatser inom områden som också prioriteras i svensk biståndspolitik. Sverige kan även här bidra ytterligare såväl till att öka deras nu hårt ansträngda resurser som att därigenom påverka andra stater till ökade insatser. Det gäller bl.a. UNHCR:s arbete för flyktingar och hemlösa, UNRWA:s arbete för Palestinaflyktingar, UNICEF:s insatser för barnen samt UNFPA:s insatser på befolkningsområdet. Anslagen till UNHCR föreslås öka med ytterligare 25 milj. kr., till UNRWA med 15 milj. kr., till UNICEF med 10 milj. kr. och till UNFPA med 15 milj. kr.

9 Handel med u-länder

Handeln spelar en central roll för u-ländernas möjligheter att åstadkomma en utveckling.

Ökade exportinkomster för ett u-land ger ökade möjligheter till import.

Det är betydelsefullt att u-länderna kan importera nödvändiga råvaror, insatsvaror och reservdelar till sin industri. Utan tillgång till detta har ett land små möjligheter att åstadkomma ekonomisk utveckling.

I första hand måste de ekonomiskt utvecklade länderna öppna sina marknader för de varor u-länderna kan tillverka och exportera.

De hinder för u-landsexport av tekovaror som de rika länderna – däribland Sverige – byggt upp vid det s.k. multifiberavtalet har allvarligt försvårat för ekonomisk utveckling i den tredje världen. Det är hög tid att dessa hinder avvecklas. För Sveriges del bör detta ske omgående. Dessa frågor behandlas i en särskild motion om handeln.

Även u-landsexporten av t.ex. blommor, frukt och livsmedel möter handelshinder i den rika världen. I de nu pågående GATT-förhandlingarna, den s.k. Uruguay-rundan, är det väsentligt att u-länderna ges fri tillgång till marknaderna i de rika länderna.

Samtliga partier säger sig vilja avskaffa handelshindren mot u-länderna. Samtidigt framförs förslag om att införa s.k. socialklausuler, d.v.s. ett slags uppföranderegler för u-landsföretag, i handelsavtalen. Bara det faktum att u-länderna själva är starkt kritiska mot idén, som sägs vara tillkommen för att gynna just deras befolkning, reser frågetecken.

Ett motiv för tanken på s.k. socialklausuler är önskan att beivra barnarbete. Det är mycket angeläget. Men olika former av handelshinder är fel metod att göra det.

Det finns internationella konventioner mot barnarbete som skall respekteras. Kontrollen av konventionens efterlevnad kan emellertid inte skötas av ett enskilt land och bör inte blandas samman med bilaterala handelsförbindelser. I stället för att hindra u-landsexport skall vi uppmuntra den så att fattiga familjeförsörjare kan få högre inkomster och få möjlighet att låta sina barn gå i skolan i stället för att slitas ut i barnarbete – i eller utanför industrin.

Låt oss en gång för alla slå fast: Det är inte idén om ett fritt varuutbyte utan tvärtom den rika världens osolidariska handelspolitik som riskerar att permanenta fattigdom och mänskligt eländet i de u-länder som genom handel söker häva sig upp ur sin misär.

Det är ett livsvillkor för u-länderna att inlemmas i den internationella handeln. Alla åtgärder som motverkar denna utveckling minskar u-ländernas möjligheter att åstadkomma ekonomisk och socialt framåtskridande. Det är därför viktigt – också för biståndspolitiken – att alla tendenser till protektionism motverkas. Handelsrestriktioner drabbar u-länderna särskilt hårt.

9.1 Protektionism

Under historiens gång har stater ofta skyddat sig bakom olika former av handelsbegränsningar. Liberaliseringar av handeln efter andra världskriget har alltså snarast varit undantaget som bekräftar regeln. Under de första decennierna efter andra världskriget genomfördes ett antal förhandlingsrundor som rev de tullmurar som hade etablerats under 1930-talet. Den internationella handeln ökade också mycket snabbt som ett resultat av den allmänna liberaliseringen.

Under det senaste årtiondet – i de s.k. oljekrisernas kölvatten – har dock

olika importbegränsande åtgärder satts in. Det vanligaste skälet för att införa importbegränsningar brukar vara omsorgen om sysselsättningen. Att skydda sysselsättningen genom begränsningar av importen är oftast dömt att misslyckas.

Enligt GATT:s beräkningar utsätts närmare hälften av världshandeln för begränsningar i någon form. Det skall noteras att man då har räknat med även mycket mjuka begränsningar såsom dokumentkrav eller prisövervakning. Medvetandet om riskerna för protektionism kan i sig ha varit en återhållande faktor.

Frihandeln som växt fram under efterkrigstiden gäller framför allt industrivaror. Istället för att tillåta fri prisbildning och handel är jordbruksområdet ingående reglerat. För jordbruksprodukter tillämpas i bl.a. USA, EG och Sverige en högprislinje.

I u-länderna tillämpas ofta den motsatta regeln. Där drivs en lågprislinje, som har andra nackdelar. Priserna hålls där nere under produktionskostnaderna för att möta krav från de växande städerna. Detta leder till minskad produktion och u-landet tvingas – särskilt vid missväxt eller annan störning – att importera livsmedel för utländsk valuta. På dettasätt rycks basen undan försåväl en industriell utveckling av u-landet som för en stabil livsmedelsproduktion.

9.2 Svenskt näringsliv och u-landssamarbete

Inom det svenska näringslivet finns stora kunskaper om och erfarenheter från u-länder. De ofta mycket framgångsrika svenska exportföretagen har genom sin verksamhet goda kunskaper om marknaderna i tredje världen. Detta är ett resultat inte bara av kontakter vid affärsuppgörelser och marknadsföring utan framför allt av genomförande av större projekt där den svenska leverantören åtagit sig mycket mer än att bara leverera ett antal produkter.

Dessa erfarenheter och kunskaper är en stor resurs för det fortsatta samarbetet med u-länderna. I näringslivet finns outnyttjade resurser som kan komma till användning i Sveriges arbete med att stödja u-ländernas ekonomiska och sociala utveckling.

Det är statsmakterna som fastlägger inriktningen och utformningen av det svenska biståndet. För att nå det bästa resultatet måste alla goda krafter till. En viktig sektor i detta arbete är naturligtvis det svenska näringslivet. Där finns en stor potential som kan och skall utnyttjas i utvecklingsarbetet.

Det innebär exempelvis fortsatt stöd till de organ som är särskilt avsedda för att koppla ihop biståndsverksamheten och näringslivet, nämligen BITS, SWEDFUND men även Sveriges Exportråd.

Det innebär dock inte en ökad grad av bindning av det svenska biståndet. Särskilt inte då en relativt sett liten del av upphandlingen för svenska biståndspengar går till andra i-länder. En stor del av biståndet går som tidigare nämnts tillbaka till Sverige och en icke föraktlig del går till lokala kostnader.

9.3 Beredningen för Internationellt Tekniskt-ekonomiskt Samarbete

Mot. 1988/89
U202

Beredningen för internationellt tekniskt-ekonomiskt samarbete (BITS) har till uppgift att med biståndsmedel främja ekonomisk och social utveckling i vissa u-länder och att utvidga och stärka Sveriges förbindelser med dessa länder. Verksamheten styrs av principerna för den svenska biståndspolitikerna även om BITS verksamhet i första hand är inriktad på att främja u-ländernas ekonomiska tillväxt.

BITS tekniska samarbete syftar till teknologiöverföring genom bidrag till konsultstudier, utbildning, institutionssamarbete, personutbyte och kulturellt samarbete. I denna verksamhet lämnas bidrag till 30 länder. Dessutom stöder BITS ett antal internationella kurser dit ett antal deltagare från u-länderna sänds.

Beredningen har en mycket central uppgift när det gäller att främja u-ländernas utveckling, både när det gäller tekniskt och kulturellt samarbete. Det är viktigt att BITS får en möjlighet att utvecklas och att dess verksamhet förstärks. Det gäller företag och samarbete mellan svenska institutioner i u-länder, men även kulturellt samarbete och personutbyte. Anslaget bör mot denna bakgrund höjas med 20 milj. kr. utöver vad regeringen föreslagit.

10 Anslagsfrågor

Regeringen lämnar denna gång – till skillnad från tidigare år – en utförlig redovisning för hur anslaget för särskilda insatser i skuldtyngha länder utnyttjats. Vi anser att regeringens förslag denna gång kan godtas. Vi vill dock starkt understryka vikten av att SIDA får spela en aktiv roll vid beredningen av beslut om utbetalningar från detta anslag.

Våra förslag till förändringar i biståndsanslagen i förhållande till regeringens förslag innebär sammanfattningsvis följande:

- den totala biståndsramen höjs med 200 milj. kr.
- landramen för Vietnam minskas med 100 milj. till 200 milj. kr.
- landramen för Laos minskas med 15 milj. till 70 milj. kr.
- anslaget för u-krediter minskas med 100 milj. till 300 milj. kr.
- anslagen till multilaterala biståndsorgan höjs med sammanlagt 130 milj. kr. fördelat på
 - UNDP, en ökning med 20 milj. kr.
 - FN:s befolkningsfond UNFPA, en ökning med 15 milj. kr.
 - IDA, en ökning med 45 milj. kr.
 - UNRWA, en ökning med 15 milj. kr.
 - UNICEF, en ökning med 10 milj. kr.
 - FN:s flyktingkommissarie UNHCR, en ökning med 25 milj. kr.
- Uganda görs till nytt programland och får en landram på 75 milj. kr.
- Filippinerna görs till nytt programland och får en landram på 50 milj. kr.
- en ny post för Humanitärt bistånd, Asien inrättas och får 35 milj. kr.
- anslaget för Humanitärt bistånd till Södra Afrika höjs med 25 milj. till 375 milj. kr.
- anslaget Bistånd genom folkrörelser och andra enskilda organisationer höjs med 50 milj. till 625 milj. kr.
- anslaget för Särskilda program höjs med 20 milj. till 348 milj. kr., att användas för demokrati och mänskliga rättigheter

- anslaget till BITS för tekniskt bistånd höjs med 20 milj. till 230 milj. kr.
- SIDA:s myndighetsanslag höjs med 10 milj. kr.

Mot. 1988/89
U202

Hemställan

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställer vi

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av ökat bistånd,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en minskning av andelen bundet bistånd,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om systemet med u-krediter,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om merkostnad vid upphandling av spannmål för livsmedelsbistånd,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stöd till uppbyggande av en demokratisk infrastruktur i våra mottagarländer,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stöd till stiftelser för bistånd till opinionsbildande organisationer i u-länder,
7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att hävda de demokratiska värdena i biståndsdialogen,
8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ökat utrymme för demokratimålet i biståndspolitiska beslutsunderlag,
9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att regeringen skall ta initiativ till en årlig oberoende redovisning om förhållandena beträffande demokrati och mänskliga rättigheter i våra mottagarländer,
10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att det bistånd som förmedlas via enskilda organisationer skall öka till en miljard kr. inom fem år,
11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om avbrytande och avveckling av bistånd,
12. att riksdagen beslutar göra Uganda till nytt programland för svenskt bistånd,
13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bistånd till Somalia och Sudan,
14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bistånd till Polisario,
15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bistånd till Nepal,
16. att riksdagen beslutar göra Filippinerna till nytt programland för svenskt bistånd,
17. att riksdagen hos regeringen begär en plan för avveckling av biståndet till Vietnam till 1990 i biståndspolitiskt ordnade former,

18. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om inriktningen av biståndet till Etiopien,

19. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om bistånd till offren för kriget i Eritrea,

20. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om bistånd till naturvårdande insatser,

21. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om samordning av Sveriges agerande vad gäller miljö, markvård och energi i internationella sammanhang,

22. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om stöd till inhemskt enskilt företagande, hantverk, småindustri och lantbruk,

23. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om bistånd till familjeplanering,

24. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om att minst en miljard kr bör avdelas för aidsbistånd under den närmaste femårsperioden,

25. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om ett handlingsprogram för kvinnobistånd i vart och ett av programländerna,

26. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om en handläggare med huvudsakligt ansvar för s.k. kvinnofrågor på vart och ett av biståndskontoren,

27. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om u-landskvinnors situation på arbetsmarknaden,

28. att riksdagen hos regeringen begär en parlamentariskt förankrad samlad översyn av det multilaterala biståndet,

29. att riksdagen beslutar höja biståndsramen med 200 milj. kr. utöver regeringens förslag för budgetåret 1989/90,

30. att riksdagen till UNDP för budgetåret 1989/90 anslår 20 milj. kr. utöver regeringens förslag eller således 680 milj. kr.,

31. att riksdagen till FN:s befolkningsfond UNFPA för budgetåret 1989/90 anslår 15 milj. kr. utöver regeringens förslag eller således 130 milj. kr.,

32. att riksdagen till IDA för budgetåret 1989/90 anslår 4,5 milj. kr. utöver regeringens förslag eller således 855,6 milj. kr.,

33. att riksdagen till UNICEF för budgetåret 1989/90 anslår 10 milj. kr. utöver regeringens förslag eller således 300 milj. kr.,

34. att riksdagen till UNRWA för budgetåret 1989/90 anslår 15 milj. kr. utöver regeringens förslag eller således 115 milj. kr.,

35. att riksdagen till FN:s flyktingkommissarie UNHCR för budgetåret 1989/90 anslår 25 milj. kr. utöver regeringens förslag eller således 170 milj. kr.,

36. att riksdagen för budgetåret 1989/90 bestämmer medelsramen för Vietnam till 100 milj. kr. mindre än regeringen föreslagit eller således 200 milj. kr.,

37. att riksdagen för budgetåret 1989/90 bestämmer medelsramen för Laos till 15 milj. kr. mindre än regeringen föreslagit eller således 70 milj. kr.,

38. att riksdagen för budgetåret 1989/90 fastställer en landram för Uganda till 75 milj. kr.,

39. att riksdagen för budgetåret 1989/90 fastställer en landram för Filippinerna till 50 milj. kr.,

40. att riksdagen beslutar inrätta en anslagspost för Humanitärt bistånd i Asien och för budgetåret 1989/90 anslår 35 milj. kr.,

41. att riksdagen för budgetåret 1989/90 anslår 25 milj. kr. mer för Humanitärt bistånd i Södra Afrika än regeringen föreslagit eller således 375 milj. kr.,

42. att riksdagen för budgetåret 1989/90 till Bistånd genom folkrörelser och andra enskilda organisationer anslår 50 milj. kr. utöver regeringens förslag eller således 625 milj. kr.,

43. att riksdagen för budgetåret 1989/90 till Särskilda program anslår 20 milj. kr. utöver regeringens förslag att användas för stöd till demokrati och mänskliga rättigheter,

44. att riksdagen för budgetåret 1989/90 till BITS tekniska bistånd anslår 20 milj. kr. utöver regeringens förslag eller således 230 milj. kr.,

45. att riksdagen för budgetåret 1989/90 till u-krediter anslår 100 milj. kr. mindre än regeringen föreslagit eller således 300 milj. kr.,

46. att riksdagen för budgetåret 1989/90 till SIDA:s administration anslår 10 milj. kr. utöver regeringens förslag eller således 232 041 000 kr.

Stockholm den 16 januari 1989

Bengt Westerberg (fp)

Ingemar Eliasson (fp)

Karin Ahrland (fp)

Charlotte Branting (fp)

Sigge Godin (fp)

Ingela Mårtensson (fp)

Jan-Erik Wikström (fp)

Kerstin Ekman (fp)

Karl-Göran Biörsmark (fp)

Birgit Friggebo (fp)

Elver Jonsson (fp)

Anne Wibble (fp)

